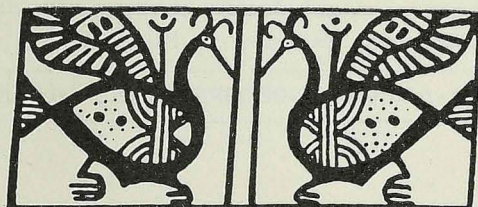

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, MICHELE
IANNELLI, ΜΙΧ. ΠΙΣΣΑΣ, ΚΕΒΙΝ ΓΚΡΟΣΛΥ-ΧΟΛΛΑΝΤ, Θ. ΚΟΥ-
ΓΙΑΛΗΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΑΡΙΔΟΥ, ΔΑΒΙΔ, ΧΡ.
ΨΙΛΟΪΝΗΣ, ΣΤ. ΚΑΛΦΙΩΤΗΣ, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, Ι. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

245

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Άνδροκλέους 2, Λευκωσία, Τηλ. 65900

Έκπρόσωπος για την Ελλάδα: ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Μεσογίας 10, Αθήνα (607) Τηλ. 7700174

Έτησια συνδρομή	Κ€2.000 μίλε
Έτησια συνδρομή δια βιβλιοθήκες, σχολεία, οργανισμούς	£4.000 μίλε
Έτησια συνδρομή εξωτερικού	300 δραχμές ή \$12 (δολάρια)
Τιμή Τεύχους	€0.300 μίλε
Τιμή διπλού τεύχους	€0.600 μίλε

Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται. Κλισέ και φωτογραφίες επιστρέφονται.

100 ανάτυπα προς δύο λίρες τη σελίδα πληρώνονται από τον συγγραφέα στον τυπογράφο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΑΝΟΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ: Μιά γυναίκα στο νησί	77
ΝΙΚΟΥ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ: Τέσσερα ποιήματα	78
MICHELE IANNELLI: Το στοιχίμα (διήγημα)	79
MIX. ΠΙΣΣΑ: Το νέο λεξικό...	84
ΚΕΒΙΝ ΓΚΡΟΣΛΥ-ΧΟΛΛΑΝΤ (μετ. Θ. Κουγιάλης): Δυο ποιήματα	85
ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ: Πελλαπαίς (θεατρικό)	86
ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΑΡΙΔΟΥ: Ο απόλογος (διήγημα)	93
ΔΑΒΙΔ (μετ. Χρ. Ψιλοΐνης): Ψαλμός ΚΘ', Ψαλμός ΙΗ'	95

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: Συνομιλία με τη Μαργαρίτα Δαλμάτη — ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ — Στ. Καλφιώτη: Αντίκρυ με το νησί της Άφροδίτης — Κ. Χρυσάνθη: Πίνοντας με το Γιώργο Κατσιμπαλή — ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ — Γ. Χατζηκωστή: Είρ. Τσουλλή «Ξεριζωμένα λουλούδια», Γ. Σ. Ήλιόδη «Ο Παλαμάς και η Πάφος. — Κ. Χρυσάνθη: Γ. Πετούση «Ενόραση», Μιχ. Πασιαρδή «Πέντε κύκλοι», Ι. Μ. Χατζηφώτη «Ο Καραγκιζής Φτωχοπρόδρομος» — Ι. Θεοχάρη: Κ. Τσιρόπουλου «Ρομανική Ζωγραφική — Βυζαντινή Ζωγραφική». — ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ.

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΑΣ ΘΕΜΑΤΟΘΗΚΗ

(ΕΝΑ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ)

- 2 τόμοι παιδική ποίηση — 1 τόμος παιδικό διήγημα — 1 τόμος έκθέσεις — 1 τόμος βιογραφικό λεξικό — 2 τόμοι παιδικό θέατρο.
- 5 τόμοι ή έγκυκλοπαίδια της Άντιγόνης Μεταξά — 1 όρθογραφικό-έρμηνευτικό λεξικό δημοτικής — 1 άγγλοελληνικό λεξικό — 1 έλληνοαγγλικό λεξικό.
- Ή «ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΑΣ ΘΕΜΑΤΟΘΗΚΗ» (τόμοι 7) έγινε με την υπεύθυνη έποπτεία του Δημ. Γιάκου.

Έκδόσεις Π. ΤΣΟΛΑΣ — Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
ΖΩΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 17, ΑΘΗΝΑ

Υπεύθυνος κατά τον νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.

Τύποις: Τυπογραφεία - Λιθογραφεία «ΘΕΟΠΡΕΣ» ΛΤΔ., Τηλ. 44940-48883

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Υπεύθυνος: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΚΑ'

ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1981

ΑΡ. 245

ΜΙΑ ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΝΗΣΙ

Μιά γυναίκα θά σοῦ προστέση
σάρκα στή δική σου σάρκα
τίποτ' ἄλλο. Πάνω στά φυλλώματα
θάκουμπᾶς τίς θύμησες ἀπό
ἄλλες στιγμές, ἀπό ἄλλες ὥρες
σῶν κοχυλιῶν τήν παρουσία.

Οἱ φίλοι ἔφυγαν φορτωμένοι
τά ὄνειρά τους, μέ μιᾶ
πεταλίδα στήν τσέπη
ὁ καθένας, μ' ἓνα ματσάκι
ἀγριομέντα στά χέρια
μένα χαλασμένο ρολόι
στούς καρπούς τῶν χεριῶν τους.

Ἄφησαν τίς σκιές
στούς δρόμους, στήν πέτρα
στόν ἑσπερινό περίπατο,
τῆς φωνῆς τους τά χνάρια
στίς νυχτερινές ριπές τῶν γιασεμιῶν.

Μιά γυναίκα πού ἦρθε
πρόστεσε σάρκα στή δική σου
καφτή σάρκα,
τίποτ' ἄλλο.—

ΠΑΝΟΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ

Ο ΠΕΡΟΝΤΑΣ

Κάθεται στο τραπέζι μόνος του
καί πίνει ρετσίνα.

Τὰ χέρια του εἶναι τραχυὰ σὰν τὴ νύχτα.
Στεφανώνει μ' αὐτὰ τὸ μέτωπό του.
Τὰ δόντια του γυαλίζουν σὰν τὸν ἀποσυνθεμένο βράχο.
Ἡ ταβέρνα μυρίζει στρεΐδια,
στὴν ταβέρνα τραγούδια καὶ φωνές πολλές
ποὺ αἰσθάνεσαι περιφρόνηση γιὰ τὸν χρόνο.

Μ Ε Ρ Α

Ἡ Κάθε καινούργια μέρα ποὺ ἔρχεται
συνδέει τὴ γῆ μὲ τὸν οὐρανό.
Χρωματίζει το τοπίο μὲ τὸ βλῆμα τοῦ ἡλίου.
Δὲ σβύνει ὡς τὸ τέλος τὴ δίψα,
περνάει ἀπὸ στόμα σὲ στόμα σὰν τραγούδι.

Ἡ κάθε καινούργια μέρα ποὺ ἔρχεται
περιστρέφεται στὸν καπνό,
μᾶς ξυπνάει μὲ τὴν πείνα
καὶ πρὶν προλάβουμε νὰ δοκιμάσουμε τὴν εὐτυχία,
φεύγει γρήγορα
μὲ τὴν νύχτα στὰ σπλάχνα της.

ΔΕΛΦΙΚΟ ΙΙ (2)

Οὐρανός μου εἶναι τὰ βράχια τοῦ Παρνασσοῦ
ποὺ οἱ ἀῆτοί καθορίζουν τὴν ἀναγωγή τους.
Τὰ λιοδέντρα συνδέουν τὸν ὀρίζοντα σὲ αὐστηρὸ σχῆμα.
Οἱ τσοπάνηδες πίνουν κρασί
στὴν ἀγωνία τῆς ἡμέρας.
Τελευταία φορὰ δοκιμάζω τὴ ραγισμένη
προσωπίδα τοῦ Ἀπόλλωνα.
Ἀπολιθωμένος στὴν αἰώνια μαγεία τῆς χορωδίας
ἀναγνωρίζω τὴν φωνή μου.

ΕΝΑ ΛΕΠΤΟ ΣΙΓΗΣ

Τὸ «ἓνα λεπτό σιγῆς» ἦρθε ἀπ' τὸ δάσος
ὅταν ὁ στρατιώτης ἔπεσε μὲ τὸ τρυπιμένο κράνος.
Μετὰ τὸ δάσος μίκρενε ὡς τὰ χέρια τῆς λεύκας
καὶ τὸ λεπτό ἤχοῦσε χορωδιακά.

ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ

(Τὸ τέταρτο διήγημα τοῦ γαμπροῦ μου)

Δὲν μοῦ λές γιατί ἔμεῖς ποὺ ἀναχωρήσαμε γιὰ γερμανοκουνήγι, στὸ τέλος καταντήσαμε νὰ πᾶμε γιὰ ξύλα στὸ δάσος, σὰν κοινοὶ μεροκαματιάρηδες ἑνὸς τσέλιγγα; Πρὶν νὰ μᾶς πᾶει σπῖτι τοῦ αὐτοῦ ὁ κυρ—Τάλης, ἐγὼ κι ὁ Ἀντώνης εἶδαμε νὰ χάνονται οἱ σύντροφοὶ μας μέσα σὲ μεγάλη ἀστραπή, ποὺ μὲ τρομερὸ θόρυβο σπάθισε μεμιᾶς τὸ σκοτάδι, σκοτώνοντας ἔχτροὺς καὶ φίλους. «Νὰ μείνετε ἐδῶ καὶ προσοχή... νὰ μὴν ἔρθουνε ἄλλοι ἀπὸ πίσω», εἶχε διατάξει ὁ Κωστής, καὶ τοὺς εἶδαμε, νύχτα ἀκόμη, ἂν καὶ κατὰ τὰ χαράματα πιά, νὰ πηγαίνουν ὁ ἕνας πίσω ἀπ' τὸν ἄλλο μὲ τὰ τέσσερα κατὰ τὸν θάνατο. Τοὺς φωνάξαμε τοῦ κάκου φάχνοντας τριγύρω τὰ κορμιά τους τὰ σκορπισμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ στὴν τρομερὴ σιωπὴ τοῦ λαγκαδιοῦ. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτέ μου τ' ἀγνώριστα καὶ κοιμμασιασμένα κορμιά τους. Μόλις ἄστραψε ἡ Ἀνατολὴ καὶ φώτισε τὸν τόπο δὲν εἶδαμε ἄλλο παρὰ αἵματα παντοῦ, μέχρι πάνω στὰ κοντινὰ δένδρα. Μόνο ἀπὸ τὰ ροῦχα, ἂν καὶ ἐπρόκειτο γιὰ λίγα αἱματωμένα κουρέλια, διακρίναμε τοὺς ναζῆδες ἀπ' τοὺς φίλους μας. Ὁ θάνατος ἰσωπεδώνει κι ἐνώνει τοὺς ἀνθρώπους, μὰ τὸ καταλαβαίνομε μόνο ὅταν εἶναι ἀργά. Οἱ περισσότεροι μπροστὰ στὰ αἵματα πιάνονται ἀπ' τὴν τρέλλα καὶ μετατρέπουν τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης σὲ ἐντολὴ τοῦ μίσους.

Τὸ σκάσιμο τοῦ ἐχτρικοῦ μικροῦ ὀπλοστασίου τοῦ γερμανικοῦ φυλακίου εἶχε προφυλάξει μοναχὰ τὸ χαριτωμένο πρόσωπο ἑνὸς ξανθοῦ παιδιοῦ. Στὰ ἀνοιχτά του μάτια διάβασα ἐκπληξὴ καὶ τὸ στόμα του, μ' ἐκεῖνο τὸ ξανθὸ γαιτανάκι στὸ πάνω χεῖλι καὶ μὲ μικρὸ μούσι στὸ πηγούνι, μοῦ φάνηκε πρόθυμο νὰ μιλήσει, μὰ τὸ σχισμένο του γεμάτο ἀπὸ αἵματα στήθος ἦτανε ἀρκετὸ νὰ καταλάβει κανεὶς τὴν πραγματικότητα. Καὶ φύγαμε ἀπὸ κεῖ μ' ἀναγιομισμένα μάτια, περιπλανώμενοι κάτω ἀπ' τὴν βροχὴ χωρὶς σκοπὸ, μοναχὰ νὰ σωθοῦμε. Μετὰ δυὸ ὧρες φυγῆς ἦμαστε μούσκευμα καὶ μᾶς φάνηκε παλάτι ἕνα ἀκατοίκητο τσοπάνικο καλύδι πέρα ἀπὸ τὸ ντερβένι. Μείναμε κεῖ μέσα δυὸ νύχτες καὶ δυὸ μέρες πρὶν νὰ καλυτερέψει ὁ καιρὸς καὶ στεγνώσουνε τὰ ροῦχα μας, ποὺ ὁ Ἀντώνης κρέμασε στὸν ψαθένιο τοῖχο κι ἔπειτα γυμνὸς κουλουριάσθηκε χάρμου, μέσα στὴν ψάθα ποὺ μύριζε τραγίλα. Κι ἐγὼ ἔκαμα τὸ ἴδιο στὴν ἄλλη γωνιά.

Πάνω μας ἔβρεχε κρουνηδόν, σὰν νάθελε νὰ σταματήσει ἡ βροχὴ τὴν πονηριά τῶν ἀνθρώπων, κι ἀστραπόβροντα διασχίζανε συνεχῶς καὶ θορυβωδῶς τὸν οὐρανὸ. Τὴν πρώτη μὲρὰ φάγαμε μόνο ξηρὸ ψωμί κι ἐλιές, μὰ τὴν ἄλλη μέρα μόνο λίγο ψωμί. Ἐνῶ ὁ Ἀντώνης κοιμότανε, ἐγὼ συλλογιζόμουνα, κι ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἔφτασα στὸ συμπέρασμα πὼς ἔκαμα πολλὰ λάθη. Νὰ θρέψω ἐκεῖνο τὸ τρελλὸ μου μυστικὸ σχέδιο νὰ πάω στὴν Αὐλώνα, καὶ νὰ ἐπιτρέψω στὸ μικρὸ νὰ μείνει μαζί μου. Καλύτερα νὰ τὸν ἔπειθα νὰ ἐπιστρέψει τότε στὰ Γιάννενα σπῖτι του, μακάρι μὲ γροθιές καὶ κλωτσιές. «Καὶ πῶς θὰ μπορέσω τώρα νὰ τὸν ἀφήσω γιὰ νὰ προχωρήσω πέρα μόνος μου; Νὰ ἐπιστρέψω μαζί του στὰ Γιάννενα; Μὰ τώρα ἐκεῖ τί τρέχει;» Κι ἤμουνα ἀνίκανος νὰ κάνω κάτι μ' ἐκεῖνο τὸ κοπέλλι, ποὺ ὅλο καὶ περισσότερο γινότανε μεγάλο ἐμπόδιο γιὰ τὸ σχέδιο τὸ μυστικὸ μου, καθὼς ἐπίσης γιὰ ὁποιοδήποτε ἄλλο ποὺ θὰ ἀποφάσιζα νὰ κάμω. Ἐβόηγε συνεχῶς κι ἔξω ἀπὸ τὴν καλύδα ἡ βροχὴ ποῦ καὶ ποῦ λιγότευε. Ὅσο γιὰ μένα δὲν τὰ πηγαίνα καλύτερα, γιατί μὲ πονούσανε ὁ λαιμὸς καὶ ἡ πλάτη ἀπὸ ἀρθραγίλα.

Πρέπει να σου ομολογήσω πώς συνεπέρανα πώς ή επικίνδυνη ζωή, καθώς επίσης και τα κατορθώματα δεν ήτανε το φόρτε μου. Τώρα που είχαμε περάσει πέρα για πέρα την πάνω Ήπειρα, εγώ κι ο Αντώνης είχαμε χάσει κάθε εφηδικό ένθουσιασμό για την ήρωϊκή ζωή. Μά είχα και την απόλυτη δεδαιούτητα πώς εκείνος θάκανε μεγάλα πράματα με άνθρωπους σαν τον Κωστή, έναν τύπο που είχε γεννηθεί για το κόμμα και την πάλη. Πρό παντός ο Κωστής ήξερε να μεταδίνει στους άλλους τον ένθουσιασμό του, μά είχε πεθάνει και ο Αντώνης μαζί μου τί θα μπορούσε να κάνει; Τίποτε το ήρωϊκό.

Απ' αυτή την κακή κατάσταση μάς γλύτωσε ο κυρ—Τάλης λίγο πριν θρα δασεί, κι όταν είχαμε ντυθεί πιά για το άνησυχητικό γαύγισμα του σκυλιού του, που σ' απόσταση εκατοντάδες μέτρα είχε μυρίσει την ανθρωπίλα.

Στου κυρ—Τάλη μάς περίμενε μεγάλη έκπληξη. Συναντούσαμε κεί ένα ώρατο κι ώριμο πλάσμα, άληθινό γραμμένο κορίτσι, που όμως μάς κύτταζε φοβισμένο με την άκρη του ματιού του. Κρατούσε σφιχτά σφιχτά στο κεφάλι της αυτή ή ωραία κοπελλίτσα μεγάλο και μαύρο γεμενί. Τ' ανάστημά της το φιδήσιο έμοιαζε σαν θεός του αρχαίου καιρού, με κείνο το ζευγάρι στοργγυλουτσικα πεπονάκια στο πάνω μέρος κι ύφος ζαρκαδιού, έτοιμου να πηδήσει.

Ο Αντώνης έκλεισε προς έμένα το δεξί του μάτι, σά νάθελε να μου πει πώς θάκανε μαζί της πρόθυμα κάτι αναπηδήματα στο πάτωμα παρά την πείνα του.

Η μητέρα της μου φάνηκε λίγο πειραγμένη. Φανερό πώς δεν τής άρεζε ή απόφαση του άνδρα της να φέρει σπίτι δυο ξένους. Μόλις ο κυρ—Τάλης τής σύστησε κι έμένα, ώστόσο, μούπε με στοργικό τόνο: «Τό λοιπόν, ιταλός; Κάτσε, παιδί μου, να στεγνώσεις τά ρούχα σου». Και μούδειξε καρέκλα δίπλα στο τζάκι. Ούτε λέξη στον Αντώνη, που όμως είχε πάρει θέση πιά σιμά στη φωτιά με τον άέρα του κυρίου, συνεχίζοντας να κυττάζει με πόθο την κοπέλλα, που εκείνη την ώρα έστρωνε το τραπέζι για το θραδυνό φαγητό. «Μά πώς σέ λένε, μωρή;» τής έκαμε άποτομα ο μάγκας. Έκεινη που αισθανότανε τά μάτια του πάνω της, δεν του άπάντησε, μά κοκκίνισε και συνάμα για χιλιοστή φορά έφερε το δεξί της χέρι στο κεφάλι της. Σά νάθελε να δει άν ήτανε έντάξει το μαντίλι της.

Τό φώς του λύχνου τής φωτίσε το πρόσωπο, που έλαμπε μέσα στο μεγάλο δωμάτιο σά μαργαριτάρι. Την ξαναδλέπω ακόμη έτσι μπροστά μου, παρ' όλο που πάνε τόσα χρόνια από τότε. Μιά άληθινή ζωγραφιά τής Αναγέννησης. «Τή λένε Άργυρώ, «είπε ο πατέρας της που θγαίνοντας απ' τον στάβλο είχε άκούσει την έρώτηση του Αντώνη, που συνέχισε να κάνει τον κουτό. «Άργυρώ; Αυτό τ' όνομα μ' άρέσει πάρα πολύ,» πρόσθεσε ο μάγκας και σά να μνήν έφτανε τουτο, για να κάνει έλλη έξυπνάδα, συμπλήρωσε τις συστάσεις μας: «Με λένε έμένα Αντώνη κι αυτόν τον λένε Μπενέτο. Παιds είναι για σένα το καλύτερο... όνομα;»

Πιο ξεταίπωτος δεν μπορούσε νάγαι ο Αντώνης. Μόνο άργότερα κατάλαβα το γιατί τον υποφέρανε οί γονείς της. Πιά να μη στά πολυλογώ, την άλλη μέρα αρχίσαμε να κολακεύουμε την Άργυρώ ο ένας πιο έρωτιάρης απ' τον άλλο, γιατί πήραμε φωτιά και οί δυο. Στην αρχή το κορίτσι φαινότανε νάγαι από μάρμαρο, άν και κοκκίνιζε σέ κάθε ματιά μας. Σά μπορούσε άποφευγε, φανερά φοβισμένη, να μείνει μόνη της μ' έναν από μάς. «Δέ μου λές, μωρή,» την ρώτησε μία φορά ο Αντώνης ο πάντοτε τολημρός, «είσαι μαυρομαλλούσα ή ξανθούλα;» Και συνάμα τένωσε το χέρι να φουχιάσει το γεμενί της, μά εκείνη με πήδημα λαθωμένου θεριού έφυγε και μπήκε μέσα στον στάβλο κι έκλεισε την πορτούλα του με το μανδάλι. «Μά, Αντώνη, δεν πρόκειται για κορίτσι σαν την Λενιώ,» τουπα

γώ, «και να μην κάνεις έτσι, μωρέ, αν θέλουμε... αν θές, σου λέω, να σ' αγαπάει εμένα ή Ἀργυρώ.» Μά ή φωνή μου, μ' ἐκείνη τήν τρεμούλα της, πρόδινε τήν ζήλεια μου. Ὁ μικρός δὲν ἀπάντησε, σὰ νὰ μὴν εἶχε ἀκούσει τὰ λόγια μου, μὰ ἔτρεξε σὰν τρελλός ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι ν' ἀγκαλιάσει τὸ μπροστινὸ δενδράκι γιὰ νὰ ξεκολλήσει ἀπὸ πάνω του τήν τρομερὴ ἐρωτικὴ του ὀργή. «Γιὰ δὲς τί θὰ τῆς κάμω μόλις θὰ μπορέσω», μούλεγε κι ἀγκάλιασε μιὰ φορὰ ἀκόμη, πιδ σφιχτὰ ἀπὸ πρὶν, τὸ κορμὶ τοῦ μικροῦ δένδρου καὶ τὸ τινάζε ζεβδόδεξα, ὥσπου τὸ λύγισε χάμου. Ἐκείνη τὴν ὥρα τὰ μάτια του τὰ μαῦρα σπιθίζανε φωτιὰ ὅπως ποτέ τους.

Σιγὰ - σιγὰ κατάλαβα πὼς, νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἡ Ἀργυρὼ τοῦ ἄξιζε. Σὰν Ἕλληνας ποῦ ἦτανε ἐκεῖνος θὰ μπορούσε νὰ τὴν κάνει γυναῖκα του. Ὅσο γιὰ μένα θὰ φρόντιζα τὸ μυστικὸ μου σχέδιο, δεδομένου πὼς πέρα ἀπ' τὸ μαῦρο βουνό, ποῦ ἔβλεπε κατὰ τὸ σπίτι μας, ἦτανε ἡ Ἀρδανιτιά. Ἐτσι σταμάτησα νὰ τὴν κυττάζω συνεχῶς κι ἄλλαξα σ' αὐτὴ τὸ φέροσμί μου. Οὔτε ματιές οὔτε σπρωξίματα μὲ τὸν ἀγκώνα διαβαίνοντας δίπλα της ἢ μὲ τὸ γόνατο καθησμένοι στὸ τραπέζι γιὰ τὸ φαγί. Ἐκίνα πὼς δὲν τὴν ἀγαποῦσα καθόλου, ἐνῶ ὁ Ἀντώνης προσπαθοῦσε ὄλο καὶ περισσότερο νὰ πολλαπλασιάσει τὴν ἐρωτικὴ πολιορκία του καὶ σύγχρονα ἔγινε πιδ τρυφερὸς μαζί της. Ἡ ἀποχώρησή μου τὸν ἔκαμε πιδ γλυκὸ καὶ πιδ καλό. Κι ἐγὼ κάθε φορὰ ποῦ τοὺς ἔβλεπα ν' ἀνταλλάζουσε ἀνάμεσα τους γλυκὲς ματιές, αἰσθανόμουν νὰ βράζει τὸ αἷμα μου τὰ νάχα πυρετὸ κι ἔτρεχα τότε ἐγὼ νὰ τινάζω καὶ νὰ λυγίζω τὸ δενδράκι μὲ ἐρωτικὴ μανία, μὰ φρόντιζα πάντοτε νὰ μὴ μὲ δοῦνε ἐμένα. Δὲν δυσκολεύεσαι τὸ λοιπὸν νὰ καταλάβεις τί ἔγινε μέσα μου, ὅταν ἐκείνη ἄρχισε νὰ τραγουδάει ἐρωτικὰ τραγούδια μὲ χαμηλὰ μάτια κι ἡ μητέρα της, ἡ κυρία Φρόσω, νὰ τὴν ἀκούει μ' εὐχαρίστηση. Σκεφτότανε αὐτὴ πὼς ὁ Ἀντώνης θάτανε καλὸς καὶ ρωμαλέος ἄνδρας γιὰ τὴν κόρη της.

* * *

Πρέπει νὰ σοῦ πῶ, συνέχισε ὁ γαμπρός μου, πὼς οἱ νοικοκύρηδες μας, δη λαδὴ ὁ κυρ—Τάλης, ἡ κυρία Φρόσω κι ἡ κόρη τους, δὲν πηγαίνανε ποτέ τους στὸ κοντινὸ χωριό, στοὺς πρόποδες τοῦ λόφου πέρα ἀπ' τὸν χεῖμαρρο, οὔτε γιὰ τὴν κυριακάτικη λειτουργία, ἀν καὶ ἐπρόκειτο γιὰ πιστοὺς χριστιανούς, ποῦ τὸ σπίτι τους εἶχε εἰκονίσματα κι εἰκονίτσες στὸ κάτω πάτωμα καθὼς ἐπίσης καὶ στὸ πάνω. Φαινότανε ἀλήθεια νὰ μὴν συμπαθοῦσανε τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ, ποῦ βρισκότανε σ' ἀπόσταση τέσσερα πέντε χιλιόμετρα. Ἐνα βράδυ ἐνῶ στρογγυλοκαθόμαστε δίπλα στὸ τζάκι — τὸ κρὺο γινότανε ὄλο καὶ περισσότερο σκληρὸ — χειρονομώντας ζωηρὰ ἀπάντησε στὴν κυρία Φρόσω — ποῦ τοῦ ἔλεγε κάτι γιὰ ξύλα — μὲ σκληρὸ τόνο: «Καλύτερα στὰ διαβολόπαιδα παρὰ σ' αὐτὴ τὴν φάρα σκυλιὰ καὶ σκύλες. Θὰ πᾶμε νὰ πουλήσουμε τὰ ξύλα ἐκεῖ, στό...» κι εἶπε ὄνοια ἐνὸς χωριοῦ ποῦ δὲν θυμοῦμαι, σ' ἀπόσταση δέκα καὶ περισσότερα χιλιόμετρα. Εἶδα μεμιάς νὰ κοκκινίζει ἡ Ἀργυρὼ σ' αὐτὰ τὰ λόγια τοῦ πατέρα της. Καί, σὰ νὰ μὴν ἔφτανε αὐτό, ἔφερε καὶ τότε τὸ δεξί της χέρι στὸ κεφάλι ν' ἀγγίξει τὸ γεμενὶ της, ὅπως ἔκανε κάθε φορὰ ποῦ ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς τὴν κύτταζε μὲ ἐπιμονή.

Ἀπὸ δέκα καὶ περισσότερες μέρες πὰ ὁ κυρ—Τάλης τὸ λοιπὸν νωρὶς νωρὶς χτυποῦσε τὸ ἐγερτήριό μας. Νάξερεις τί θόρυβο ἔκανε κατεβαίνοντας ἀπ' τὸ πάνω πάτωμα γιὰ νὰ πάει γιὰ κατοῦρημα στὸν στάβλο, πέρα ἀπ' τὸν ξυλότοιχο, πίσω ἀπ' τὸν ὁποῖο ἦτανε ἀραδιασμένα τὰ κρεβάτια μας. Πηδοῦσε τὰ σκαλοπάτια σὰ νάχε ἐλατήρια στὰ πόδια του, μὰ ὅπως καταλάβαμε καὶ οἱ δυὸ μας τόκανε ἐπί-

τηδες, γιατί δὲν τοῦ ἀρέζανε οἱ ὑπναράδες σὰν κι ἐμένα καὶ τὸν Ἀντώνη. Μὰ ἐκείνη τὴν τρίτη Παρασκευὴ τοῦ Νοεμβρίου μᾶς εἶχε ξυπνήσει καὶ ἡ γλυκιὰ φωνὴ τῆς Ἀργυρῶς, ὅταν τὸν ἀκούσαμε νὰ κατεβαίνει ἔτσι θορυβωδῶς ἀπὸ πάνω ὅπως πάντοτε κι ὕστερα νὰ προκαλεῖ μεγάλη φασαρία στὸν στάβλο, ὅπου ἀρχίσανε νὰ φωνασκοῦνε πάπιες, ὄρνιθες, χῆνες καὶ γουρούνια. Καὶ πάει ἡ γλυκιὰ φωνὴ τῆς Ἀργυρῶς, πὺ τὸ τρυφερό της τραγοῦδι ξανάφθασε στ' αὐτιά μας πὺ χαριτωμένο ἀπὸ πρὶν, μόλις σταμάτησε ἐκείνη ἡ ὀρχήστρα. Ἡ ὄμορφη κοπελίτσα σιγοτραγουδοῦσε, μὲ μικρὴ παραλλαγή, ἓνα πολὺ ὠραῖο λαϊκὸ τραγοῦδι ἀπ' τὴν Πίνδο:

«Ἐμπᾶτε ἀγόρια στὸ χορὸ νὰ μάθετε τραγοῦδια,
νὰ δεῖτε καὶ νὰ μάθετε πῶς πιάνεται ἡ ἀγάπη.
Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται, στὰ χεῖλη καταδαίνει
κι ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴν καρδιά...»

Κι ὁ κατσαρομάλλης, ὁ Ἀντώνης: «Ἄκουσε μωρέ... Βρῆκα τὸ λοιπὸν κι ἐδῶ τὸν στόχο,» μοῦπε μὲ μάτια πὺ σπιθίζανε ἀπὸ χαρά. «Μὰ εἶπε ἀγόρια κι ὄχι δὲ ἀγόρι, μωρέ...» ἔκαμα γῶ νὰ τὸν πειράξω καὶ γιὰ νὰ τονίσω τὰ λόγια μου τοῦδῶσα ἓνα χαστουκάκι στὸν σβέρο, ἐνῶ ἐκεῖνος σκυμμένος ἔψαχνε κάτω ἀπ' τὸ κρεβάτι του νὰ βρεῖ τὸ παπούτσι. Καὶ καθὼς τὸ πῆρε μοῦ φώναξε καταμουτσουνάκι: «Μὰ τί στοίχημα θές νὰ βάλεις, πῶς θὰ τὴν φέρω τὴ νοσίδα στὸ τσοπάνικο καλύδι σήμερα μάλιστα, πρὶν νὰ βασιλέψει ὁ ἥλιος;» Δὲν τοῦ ἀπάντησα γιὰ νὰ μὴν πολλαπλασιαστεῖ ἡ τρελλή του ὄρεξη νὰ κάνει ἔρωτα μὲ τὴν κόρη τοῦ νοικοκύρη μας. Τοῦτο θὰ μπορούσε καὶ νὰ μᾶς κοστίζει νέους μπελιάδες.

«Μὰ τί στοίχημα θές νὰ βάλεις, βρέ;» ξανάπε καὶ ἐπειδὴ ἔμενα πάντοτε σιωπηλὸς ὁ καυκαλᾶς βλαστήμησε: «Μὰ τὴν Παναγία τί στοίχημα θές νὰ βάλεις;» Κι ἐγὼ τοῦ φώναξα σκληρά: «Ἐγὼ δὲν βάζω στοίχημα... μὰ πῶς θές νὰ στὸ πῶ;» Τότε μὲ περιφρονητικὸ τόνο πρόσθεσε: «Σὰ ζηλιάρης ποῦσαι δὲν μπορείς ν' ἀπαντήσεις διαφορετικά,» καὶ χτύπησε μὲ λύσσα τὸ παπούτσι του στὴν καρέκλα, πὺ ἔπεσε χάμω θορυβωδῶς. Συναμα σταμάτησε νὰ τραγουδάει ἡ Ἀργυρῶ, ὅμως μετὰ ἀπὸ λίγο ἄρχισε νὰ τραγουδάει ὁ Ἀντώνης, πὺ ἤθελε νὰ ἀκουσθεῖ ἀπ' αὐτὴ καὶ τόκανε μὲ τὸν ἄερα τοῦ μόρτη, κυττάζοντας πρὸς τὰ μέσα μὲ σαρκαστικὸ βλέμμα:

«Στὰ Γιάννενα εἶναι οἱ ὄμορφες,
στὴν Ἄρτα οἱ μαυρομάτες
καὶ στὴν καυμένη Πρέβεζα
κοντοῦλες καὶ γιομάτες,
μὰ πὺ ὠραία ἀπὸ σένα
δὲν βρίσκειται πουθενά...»

Καὶ τραγουδώντας ἔκανε μορφασμοὺς πρὸς ἐμένα, πὺ θὰ τὸν χαστούκιζα στὰ σοβαρά, μὰ μόλις σταμάτησε τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀκούσθηκε ἡ Ἀργυρῶ πὺ μᾶς φώναξε, σὰ νὰ χτυποῦσε συσσίτιο: «Ναρθεῖτε νὰ φάτε, παρακαλῶ.» Στὴν κουζίνα μᾶς περίμενε κι ὁ πατέρας της, ὁ κυρ—Τάλης μὲ μιὰ κεφάλια σὰν κολοκύθα, γιὰ νὰ πᾶμε μαζί του γιὰ ξύλα στὸ δάσος μετὰ τὸ πρωῖνό μας.

Ὅταν τὸ μεσημέρι ἐπιστρέψαμε σπιτί, μᾶς περίμενε ὄχι μόνο ὁ κόκορας ὁ παληός, πὺ ἔπαψε γιὰ τὸ θέλημα τῆς Φρόσως νὰ καμαρώνει ἐδῶ κι ἐκεῖ σὰν

βασιλιάς, μά και μιὰ λυπηρή έκπληξη. Ἡ κυρία Φρόσω ὄρθια στὸ κατώφλι τοῦ σπιτιοῦ μᾶς φώναξε μόλις μᾶς εἶδε κάτω ἀπ' τὶς φτελιές: «Τάλη, ἦρθε ὁ Λουκάς νὰ μᾶς φέρει τὴν κακὴ εἶδηση... Πέθανε τὸ μωρὸ τῆς Μαριγῶς... Πρέπει νὰ πάμε κι ἐμεῖς.» Ὁ Λουκάς ἐφυγε ἀμέσως μὲ ἐκείνες τὶς πλατάρες του, ποὺ μοῦ θυμίσανε τὸν Κωστή.

«Ἐμεῖς θαρθοῦμε μετὰ τὸ γεῦμα», τοῦπε ὁ κυρ-Τάλης, ἐνῶ ἐκεῖνος ἔστρεφε δεξιά κατὰ τὸν κατήφορο, καὶ μόλις μπήκε μέσα κι αὐτὸς φάγαμε μέσα στὴν πὶθ ἀπόλυτη σιωπῇ. Στὸ τέλος ὁ κύριος μᾶς εἶπε (μοῦ φάνηκε νὰ μιλάει καὶ στὴν κόρη του, γιατί τὴν εἶδα νὰ κοκκινίζει): «Ἐγὼ κι ἡ γυναίκα μου θὰ πάμε στὸ χωριὸ καὶ θαρθοῦμε τὸ σούροπο. Ἔσεῖς βρὲ παιδιά... νὰ προσέχετε τὸ σπιτικό.»

Αἰσθάνομαι καὶ τώρα τὴν ἐνοχὴ γιὰ τὸ περιστατικὸ ποὺ ἀκολούθησε: Ἡ Ἀργυρὴ μόλις ξέστρωσε ἀνέδθηκε στὴν πάνω πίσω κάμαρά της γιὰ νὰ κεντήσῃ κι ἐμεῖς συνεχίσαμε νὰ τακτοποιοῦμε τὰ ξύλα στὸ ἔξω μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Βλέποντας τὸν φίλο μου ἤσυχο ἤσυχο ὅπως ποτέ του, μοῦρθε ἡ κακὴ ἰδέα νὰ τὸν πειράξω: «Νᾶχω τὸ καλὸ ρῶτημα μωρέ, μπορῶ νὰ ξέρω γιατί ξέχασες τὸ στοίχημα,» τοῦπα ἀνίκανος νὰ πιστέψω πὼς θὰ τοῦ ἀνοιγα τὴν ὄρεξη. «Δὲν εἶναι ὦρα γιὰ στοίχημα... Θάτανε προδοσία...» ἀπάντησε σκληρά, μὰ ἐγὼ δὲν τὸν παράτησα. Τὸν πῆρα ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τοῦ ψιθύρισα στ' αὐτὴ: «Ἀκοῦς ἐκεῖ... Τώρα ἔχεις μεπιάξει... ἀρκεῖ νὰ τὸ θές καὶ νὰ μὴν χάνεις τὴν εὐκαιρία». Μὰ τοῦ μιλοῦσα τοῦ κάκου καὶ γι' αὐτὸ πρόσθεσα: «Τί κουταμάρα νὰ λές γιὰ προδοσία... Ἀποφάσεις τὸ λοιπὸν νὰ μοῦ σκαρώνεις μπουρμπουλῆθρες ἢ ἴσως ἔγινες ἀνίκανος;»

Μὲ πυρωμένα μάτια κι ἀπειλητικὸ τόνο φώναξε ἀπότομα: «Ξεκουμπίσου ἀπὸ δῶ, Μπενέτο... διαφορετικά,» κι ἔκανε μιὰ ἐκφραστικὴ χειρονομία, «θὰ μοιάζεις μὲ ξέκωλο κοφίνι.» Τότε ἄρχισα νὰ τοῦ μιλῶ σὲ συμφιλιωτικὸ τόνο: «Μὰ μίλησες ἐσὺ γιὰ στοίχημα κι ὄχι γώ. Κατὰ τὰ ἄλλα τί στοίχημα θὰ μποροῦσα νὰ δάλω γώ, ποὺ δὲν ἔχω ἄλλο πᾶρ' αὐτό;» Καὶ τοῦ ἴδειξα τὸ παληὸ μου ρολόγι χωρίς τὴν πλάκα συνεχίζοντας νὰ τοῦ μιλῶ: «Δὲν ὑπάρχει κουτὸς ποὺ θὰ τὸ πλήρωνε περισσότερο ἀπὸ δυὸ πακέττα καπνὸ κι ἡ Ἀργυρὴ δὲν εἶναι κοπέλλα ποὺ μπορεῖ νὰ τὴν ξετιμῆσουμε τόσο δά.» Ἐμεινε λίγο σιωπηλὸς καὶ μεμιας μοῦπε μ' ἄγρια χαρὰ στὴν φωνή του: «Θὰ μποροῦσε μωρὲ νὰ ἐπαιρνες μιὰ γιὰ πάντα ὁρόμο ἀπὸ δῶ καὶ σοῦ ὀρκίζομαι πὼς ὅλα θὰ πάνε ἐδῶ καλύτερα ἀπὸ τώρα.» Πῆρα τὰ λόγια του γιὰ ὀρισιᾶς καὶ τοῦ ἀπάντησα: «Ναί, θὰ φύγω ἀμέσως, μὰ θέλω νὰ διαστεῖς, γιατί δὲν ἔχω καιρὸ νὰ χάσω... μὰ νὰ τὸ βάλεις καλὰ στὸν νοῦ σου αὐτὸ ποὺ σοῦ λέγω: ἂν πρόκειται γιὰ ἀνοησία κι ἐξυπνάδα, θὰ φύγεις ἐσὺ αὐτὸ τὸ βράδυ.»

Ἐριξε χάμου τὸ κούτσουρο ποὺ ἔσφιγγε στὰ χέρια καὶ χωρὶς νὰ πεῖ οὔτε κἀν λέξη μπήκε μέσα στὸ σπῆτι. Τὸν εἶδα νὰ παίρνει τὴν ξύλινη σκάλα μὲ ἓνα πῆδημα καὶ ν' ἀνεβαίνει σ' ἐν' ἀνοικοσφάλισμα τῶν ματιῶν τὰ σκαλοπάτια σὰ λυσσασμένο θερῖο. Πιάστηκε ἡ ἀναπνοή μου κυριλεκτικά, ἐνῶ τὰ γουρλωμένα μου μάτια σηλωθῆκανε κατὰ κεῖ στὴν σκάλα. Ἀνίκανος νὰ κάνω κάτι τὸ ὠφέλιμο, μόλις ἄκουσα τὸ τρίξιμο τῆς πόρτας καὶ περίπου συνάμα μιὰ πνιγμένη κραυγὴ, κατάλαβα πὼς εἶχα χάσει πιά τὸ στοίχημα καί... τὴν Ἀργυρὴ. Ἀπὸ ἐνστικτο ἔτρεξα κατὰ τὴν σκάλα, μὰ ἔμεινα κεῖ στὸ πρῶτο σκαλοπάτι σὰν καρφωμένος. Ἀπὸ πάνω ἄκουσα νὰ φωνάζουν ἡ Ἀργυρὴ κι ὁ Ἀντώνης, μὰ τὸ μόνο ποὺ ἀκούστηκε καθαρὰ τότε ὁ Ἀντώνης: «Σκρόφαααα... σκρόφαααα... Μπενέτο, νάρθεις πάνω νὰ τὴν δεῖς τὴν σκρόφα.» Τώρα στεκότανε πάνω στὸ πλατύσκαλο κι οὐρλιαζε κατὰ μένα μὲ τὸν δείκτη πρὸς τὴν πόρτα, ἀπὸ ὅπου ἦρθανε τὰ φοβερά

και τρομερά κλάματα τῆς κοπέλλας. «Μπενέτο, ἔλα... ἔλα δῶ πάνω γὰ τὴν δεῖς... Πρόκειται γιὰ σκρόφα και τὴν κουρέφανε... τὴν κουρέφανε σοῦ λέω. Ἄρχισαμε καιυᾶ γιὰ μιὰ σκρόφα.» Κι ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἄρχισε νὰ κλαίει κι αὐτός, σὰν κλαίει κανεὶς ὅταν χάσει τὸ πιὸ πολύτιμο ἀντικείμενο. Κι ἀπὸ μέσα ἡ κλαυμένη φωνὴ τῆς Ἀργυρῶς: «Μὰ σοῦ δίνω ὄρκο πὼς δὲν ἔκαμα τίποτε τὸ ἄσχημο... ἦτανε παιδί κι αὐτός, καλὸ παιδί σὰν και σένα, Ἀντώνη, ἂν και γερμανός, πούρθε ἐδῶ μόνο τρεῖς τέσσερις φορές ν' ἀγοράσει τρόφιμα.» Κι ὁ Ἀντώνης λυγιάζοντας πάντοτε, μὰ με τὴν ἀπελπισία στὴν φωνή του: «Μὰ γιατί δὲν μοῦπες ποτέ σου τίποτε γι' αὐτόν; Γιατί; Γιατί Ἀργυρῶ; Πές μου κάτι, σὲ παρακαλῶ, Ἀργυρῶ!»

MICHELE IANNELLI

Τ Ο Ν Ε Ο Λ Ε Ξ Ι Κ Ο ...

Ὁ Διορθωτῆς στὴν ἔκδοση
τοῦ νέου,
μοτέρνου λεξικοῦ
ἐπρότεινε νὰ Ξαναμπῆ
ἐκεῖ στὸ "Ἐψιλον
ἢ λέξη: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ!

Κι ὁ ἰδρωμένος Τυπογράφος
ἐκκληκτος τὸν ρώτησε:

— Τι μᾶς χρειάζεται ἡ Ἐλευθερία
ἀφοῦ διαγράψατε ἀπὸ καιρὸ
τὸ Δίκαιο,
τὴν Ἀγάπη,
τὴν Εἰρήνη,
σὰν λέξεις χωρὶς νόημα
κι ἀνεφάρμοστες;

Κι ὁ Προϊστάμενος πού τᾶκουσε
ἐπενέβηκε.

— Νὰ μπῆ, νὰ Ξαναμπῆ,
νὰ μείνη,
μᾶς χρειάζεται πολὺ αὐτὴ ἡ λέξη,
ὑπάρχουν ἀφελεῖς
πού εὐτυχῶς ἀκόμα μᾶς πιστεύουν.....

ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΣΣΑΣ

ΚΕΒΙΝ ΓΚΡΟΣΛΥ — ΧΟΛΛΑΝΤ

ΣΤΙΣ ΜΥΚΗΝΕΣ

Τὸ μάρμαρο ἀκόμα αἰμάσσει, Κλυταιμνήστρα.
 Φταίει ὁ Ὀμηρος.
 Ἄν οἱ ἱστορικοὶ κι οἱ ἐπικοὶ ποιητὲς
 Κατάγραφαν ἐπίσης καὶ τὰ ἀσήμαντα γεγονότα.
 Τὰ πρόβατα βόσκουν ἀνάμεσα στὸ χερσότοπο
 Στὴν ἀπέναντι βουνοπλαγιά.
 Ἡ ζωὴ τῶν βοσκῶν
 Δὲν ἄλλαξε σοβαρὰ κεῖνο τὸν καιρὸ,
 Κι ὁ χρόνος μόλις τοὺς ἀγγίζει.
 Τώρα τὰ πρόβατα κινουῦνται βιαστικά
 Κι ἕνας ἐλαφρὸς ἄνεμος κουβαλεῖ
 Μὲς στὴν ἀκινήσια τοῦ παλατιοῦ
 Γιὰ μιὰ φορά ἀκόμα ἕνα γλυκὸ ξέπλυμα
 Ἄπο μακρινά, συνηθισμένα κουδούνια.

AN MONO...

Ὁ γέρος κοντοκοίταξε μὲς στὸν καθρέφτη:
 Εἶδε τίς παπαροῦνες μέσα ἐκεῖ καὶ τίς ἐμάζεψε.
 Κοντοκοίταξε στὸν καθρέφτη μέσα,
 Γνώριζε πὼς κάτι ὑπῆρχε πίσω του ἀκριβῶς
 Μονάχα νὰ μπορούσε νὰ τὸ βυθομετρήσει.
 Γύρισε πίσω του. Δὲν τὸν ὠφέλησε καθόλου.

Ὁ γέρος κοντοκοίταξε μὲς στὸν καθρέφτη:
 Χορτάρι ποὺ μαλακὰ ζουλίχτηκε σάν κούνια,
 Πράσινο φῶς λευκὸ ἀνάμεσα στὰ φύλλα
 Ἄπο φτελιές ποὺ φαίνονταν νᾶ τὸν πλακώνουν.
 Ὁ γέρος σήκωσε τὰ χέρια
 Γνώριζε ὅμως πὼς κάτι ἄλλο ὑπῆρχε.
 Γύρισε πίσω του. Δὲν τὸν ὠφέλησε καθόλου.
 Σὲ μιὰ λίμνη μὲ στάσιμο νερὸ βάφτισε τὰ χέρια του
 Ὅμιχλη ποὺ σηκώνεται καὶ πέφτει, πέφτει
 Μιὰ θάλασσα ἀπὸ τυφλὲς ἴριδες.

ΠΕΛΛΑΠΑΪΣ

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

ΠΕΤΡΟΣ	Α ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ
ΙΑΚΩΒΟΣ	Β ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ
Α ΓΥΝΑΙΚΑ	ΚΑΛΟΓΕΡΟΙ
Β ΓΥΝΑΙΚΑ	ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΜΙΑ ΦΩΝΗ

(Κοντά στην είσοδο του Ἀββαείου)

ΠΕΤΡΟΣ Φτάσαμε πιά, ἀδελφέ μου Ἰάκωβε, στὸ χωρὸ τοῦτο ποὺ τὸ λένε
οἱ ντόπιοι
Πέλλαπαῖς. Στὰ πιδὸ παληὰ τὰ χρόνια λένε πὼς τὸν λέγαν Πισκοπιό.
Γιατὶ στὰ χρόνια ἐκεῖνα οἱ πειρατὲς ἀπὸ τὴν Ἀραπία
κουρσεῦαν τὰ παράλια κι' ὁ ἐπίσκοπος τῆς περιοχῆς γι' ἀσφάλεια
ἀνέβηκε ἐδῶ πάνω,

χτίζοντας τὴν ἐπισκοπὴ του.

Λένε πὼς τ' ὄνομά του τὸ σημερινὸ τὸ πῆρε τὸ Ἀββαεῖο ἀπὸ τὴ
λέξη Λαπαῖς.

Δὲ νοιάζουμε γιὰ τὰ γραμματικά. Νὰ βλέπω μοναχὰ συνήθιστα,
νὰ χαίρομαι τὴ θεὰ μὲ τὴ ματιὰ καὶ νὰ δοξάζω τὸ Θεὸ ποὺ εὐδόκησε
νὰ πλάσῃ γύρω πλάσῃ ὠραῖα καὶ σ' ἐμένα ματιὰ ποὺ δέχεται
ξεκάθαρα τὸ καθετὶ ἀπ' τὰ γύρω.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ὁ ὠραῖος σὲ πνίγει λόγος, ἀδελφέ μου Πέτρο. Νοιώθω πόση μέθη
ποτίζει τὴν καρδιά σου σὰν ποτάμι τὰ λειβάδια.

Σὲ χαίρομαι πραγματικά ποὺ τὰ καθημερινὰ δὲ σοῦ σκοτίζουνε
τὸ λογισμὸ

μὲ πάθη καὶ φροντίδες σκοτεινὲς σὰν τοῦ κοράκου τὰ φτερά.

Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς σὲ στείλανε μαζί μου νὰ μπορέσης νὰ ζυγίσῃς
τὰ καλά.

Στὴν κάθε ὑπόθεση δυὸ ὑπάρχουν ὄψεις: ἡ κακὴ καὶ ἡ καλή.

Στὶς σκοτεινὲς δουλειὲς προβάλλει πρώτα καὶ νικᾷ ἡ κακὴ,

ἐνῶ στὸν ἴσκιό μένουν τὰ καλά.

Στὶς παστρικές δουλειὲς λαμποκοπᾷ ἡ καλή, σὰν ἥλιος τὸ πρωῒ,

ἀλλὰ στὰ πίσω κάποια κρύβονται κακά.

ΠΕΤΡΟΣ Ὁρθοφρονεῖς ἀπὸ παιδεία καὶ φυσικό σου, ἀδελφέ μου Ἰάκωβε.

Ὁρθοφρονεῖς.

Ἐγὼ πετῶ στὰ σύννεφα μὲ τοὺς καπνοὺς καὶ τὰ πουλιὰ καὶ τὰ ἔντομα,
ἀκολουθῶ τ' ἀγέρια καὶ τὰ κύματα, τὸ κάθε ἀνάλαφρο, τὸ κάθε
ὠραῖο....

Μονάχα τὰ ἄμορφα ἐπλασε ὁ Θεός.

ΙΑΚΩΒΟΣ Καὶ τίς ἀσχήμες;

ΠΕΤΡΟΣ Ἐμεῖς κι' ὁ διάβολος.

ΙΑΚΩΒΟΣ Φτύσε τὸν τρεῖς φορές κι ἀρχίζουμε θεάρεστο ἔργο.

ΠΕΤΡΟΣ Τὸν φτύνω τρεῖς φορές νὰ μὴν μπλεχτῇ μὲ τὰ δικά μας τὰ ἔργα.

Τῆμιο μὰ ριψοκίνδυνο ἔργο ὁ ἔλεγχος.

- ΙΑΚΩΒΟΣ Αὐτὰ εἶναι τῆς Κερήνειας τὰ θουνά;
- ΠΕΤΡΟΣ Μὲ τὰ ψηλά τους κυπαρίσσια τὰ πυκνόμαλλα σὰν ἔφηβου κεφάλι.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Ἄπ' τὶς πλαγιῆς κυλᾶνε ὠρατοὶ σχηματισμοὶ γεμάτοι ἑληῆς καὶ
λεμονιές.
- ΠΕΤΡΟΣ Καὶ φτάνουν πέρα στ' ἀκρογιάλι μὲ «' ἀμμουδερό χαλί του τὸ ξανθὸ
καὶ τοὺς ἀμέτρητους κολπίσκους, χρωποὺς, γεμάτους ψάρια.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Ἄλθθεια τί ἔξοχη ἄπλα! Σμίγει τὸ θουνὸ μὲ πέτρα καὶ δεντρό.
καὶ μὲ γιὰ δὲ γαλάζιο καὶ μ' ἀγέρι δροσερό.
- ΠΕΤΡΟΣ Τοῦ ἱερωμένου ἢ ὄσφρηση τὰ μέρη ξεχωρίζει νὰ μπορῆ πρὸς τὸ
Θεὸ τὸ πνεῦμα εὐτυχημένο ν' ἀνεδαίνει.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Τί εἶναι αὐτὸ τὸ τσοῦρμο ποὺ πλησιάζει ἐκεῖ στὴν πύλη τοῦ ἁβδαείου;
- ΠΕΤΡΟΣ Θαρρῶ γυναικομάνι σὲ κατάσταση κεφιοῦ σὰ θίασος σὲ καιρὸ
καρναβαλιοῦ.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Τραβήξου πέρα νὰ κρυπτοῦμε μὲς τὸ φύλλωμα ἐτούτης τῆς συκιάς
μὲ τοὺς πεσμένους βαρετοὺς τῆς κλώνους.
Στὴν ὦρα πέσαμε θαρρῶ κι ἡ τύχη μᾶς βοηθῆ.
Ἐτοῦτι θᾶναι τὸ κλειδί ποὺ θὰ μᾶς δείξῃ τὸ μυστήριό τί νὰ κρύβῃ.
Ἡ κατηγορία λέει πὼς μέσα στὸ Ἄβδαεῖο τὰ κρυφὰ σκάνδαλα
πληθαίνουν.
Οἱ μοναχοὶ λευκοντυμένοι, ὅμως μὲ μαύρη τὴν ψυχὴ, γυρνᾶνε
μέσα στίς στοῆς καὶ στὰ κελλιά καὶ στὰ περβόλια ἐδῶ μὲ μιά; μὲ
δυό; μὲ τρεῖς γυναῖκες ὁ καθένας.
- ΠΕΤΡΟΣ Πὼς συνταιριάζεται ἡ ψυχὴ τους μὲ μιά τόση δὰ σπατάλη;
Ἐῆρω πὼς εἶναι πάθος ὁ ἔρωτας καὶ πὼς θολώνει τὸ μυαλό.
Μὰ ἐδῶ μοιράζεται ἡ καρδιά καὶ ξαστοχᾶ χωρὶς νὰ προσηλώνεται
στοῦ ἔρωτα τὸ ἀντικείμενο καθὼς τὸ θέλει ἡ φύση.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Τώρα σιωπῆ κι ἀργότερα στὴν ἔκθεσῃ τὰ λέμε αὐτὰ.
Ζυγώνει τὸ ἔξαλλο γυναικομάνι.
- Α ΓΥΝΑΙΚΑ Φτώχεια καὶ νοικοκυριὸ
δὲν πᾶνε πλάι - πλάι.
Δὲν ἔχουμε μπουκιά ψωμι
καὶ κλαψαρίζουν τὰ κουτσούδελα.
Τί θὲς νὰ κάνω;
- Β ΓΥΝΑΙΚΑ Ἐενοδουλεύεις στοὺς καλόγερους
καὶ τὰ κουτσούδελα πληθαίνουν.
Ἄφοῦ τιμάρῖο εἴμαστε καὶ γῆ
καὶ ζωντανὰ κι ἀνθρώποι.
Ποιοὺς θὰ ὑπακοῦμε;
- ΟΛΕΣ Μαύρη τύχη ἔχει ὁ σκλάβος,
ἄσπρη τύχη πάντοτε ὁ ἀφέντης.
- Α ΓΥΝΑΙΚΑ Ἐεκούραστο τὸ σῶι τῶν καλογέρων
μεθοκοπᾶ καὶ ξεφαντώνει.
Οἱ ἀντράδες μας τὸ νεῦρο ἐχάσαν
στὴ δούλεψη, στὴν ἀγγαρεία.
Ποῦ κέφι νᾶχουμε γι' ἀγάπες;
- Β ΓΥΝΑΙΚΑ Κι ὁ νόμος λέει τ' ἀφεντικὸ
νᾶχη τὸ πρῶτο μερτικὸ στὸ σῶμα μου
καὶ δούλους νᾶχη τὰ παιδιὰ μας
καὶ τῶν παιδιῶν μας τὰ παιδιὰ
χωρὶς ποτὲ λευτερωσύνη.

- ΟΛΕΣ Μαύρη τύχη έχει ο σκλάβος, (Φεύγουν μπαίνοντας στο
 άσπρη τύχη πάντοτε ο αφέντης μοναστήρι)
- ΙΑΚΩΒΟΣ Λόγια θαριά, λόγια σωστά μὰ δὲν συμφέρουνε σ' ἐμᾶς.
- ΠΕΤΡΟΣ Τὸ κατρακύλισμα ὅμως μολογᾶνε.
 Νάτες τρυπώνουνε στὸ μοναστήρι σὰν νὰ μπαίνουν στὸ νοικοκυριό τους.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Εἶναι κι αὐτὸς ὁ τόπος ποὺ σ' ἀνάθει τὰ αἵματα...
- ΠΕΤΡΟΣ Κοίταξε! ἀσπρίζει πέρα. Σὰν τί νᾶναι;
- ΙΑΚΩΒΟΣ Καλόγεροι θαρρῶ. Κι αὐτοὶ στή μέθη παραδέρνουν τοῦ κρασιοῦ
 ἀντὶ πνευματικὴ νὰ νοιώθουν μέθη
- ΠΕΤΡΟΣ Γυρνᾶνε ἀπ' τὰ χωράφια ἢ ἀπ' τὸ χωριὸ χωρὶς νὰ ρίξουν ἓνα δλέμμα
 στὴν ἐκκλησιά ποὺ μάταια περιμένει τὸν φαλιμό τους.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Εἶχανε κάποτε προσόδους ἀρκετὲς ἐτούτοι ἐδῶ.
- ΠΕΤΡΟΣ Στὴν ἐκθεση μελέτησα τι πλούτο καὶ προνόμια εἶχε τὸ ἀδβαεῖο:
 Ὁ Οὐγὸς ὁ τρίτος βρῖσε ὁ ἡγούμενος στίς ἱεροτελεστίας
 μίτρα ποντιφικὴ στήν κεφαλὴ νὰ φέρνῃ
 κι ὅταν ἱππεύῃ τ' ἄλογο χρυσᾶ σπειρούνια νὰ φορῆ στὰ πόδια
 κι ἀπὸ τὴ μέση του νὰ κρέμεται χρυσὸ σπαθί.
 Οἱ γιοὶ τοῦ Οὐγὸυ χτήματα ἐδωρίσαν καὶ μετόχια καὶ προσόδους
 ἄλλες.
- Ὁ Οὐγὸς ὁ τρίτος, λέν' τὰ χρονικά, ὄνειρεύτηκε στὸν κήπο ἐδῶ νὰ
 κοιμηθῆ
 τὸν ὕπνο τὸν παντοτεινό. Κι ἡ φήμη τούτη δήλωνε πολλὰ
 γιὰ τὴ γαλήνη τοῦ τοπίου.
 Ἐξ' ἄλλου ἐδῶ κομμάτι ἀπὸ τὸν τίμιο σταυρὸ δωρήθηκε γιὰ προστασία
 καὶ τοῦτο φέρνει καὶ προσκυνητὲς ποὺ ἀφήνουν κάτι στὸ ταμεῖο.
 Κομμάτι ἀπὸ τὸν τίμιο σταυρό;
- ΙΑΚΩΒΟΣ Κάποιος ἱππότης ἀπ' τὴν Πάφο λένε πὼς τὸ χάρισε.
- ΠΕΤΡΟΣ Μεγάλο θαῦμα ἢ πίστη: μεταλλάζει σὲ κειμήλια ἱερά τὰ πιὸ φτωχὰ
 ὄλιγά.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Μὰ τοῦτο πιά ἄς τ' ἀφήσουμε γιὰ τοὺς μελετητές,
 τοὺς ἀπολογητὲς καὶ τοὺς γραμματικὸς.
- ΠΕΤΡΟΣ Ἡ Σινιορία τῆς Βενετίας μᾶς στέλνει νὰ ἐξετάσουμε σὰν εἰδικοί
 τὴν ἐκθεση τοῦ διοικητῆ Σαγκρέδο,
 νὰ βροῦμε τὸ κακὸ τῆς κακοδαιμονίας.
- ΠΕΤΡΟΣ Ζυγώνουν οἱ καλόγεροι.
- Α ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ Τὸ σίγουρο Παράδεισο τῆς γῆς
 κατέχω καὶ γι' αὐτὸν φροντίζω.
 Ἡ προσευχὴ κι' ἡ ἀγνότητα
 τὰ λογικά τ' ἀδυνατίζουν
 καὶ δὲν κοιτᾶνε τὸ συμφέρον.
- Β ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ Καλὸ φαί, καλὸ πιστι
 λόγο καλὸ στὰ χεῖλη φέρνουν
 καὶ στήν καρδιά πολλή χαρὰ
 τὸ νοῦ μας ξαστερώνουν
 καὶ ἔλπει τὴν ἀγάπη.
- ΟΛΟΙ Ὅποιος τὴ γῆ δὲν ζήσει
 τὸν παράδεισο δὲν θά γνωρίσῃ
- ΙΑΚΩΒΟΣ Λόγια ἀλαφρά, λόγια σωστά μὰ ὡς δίκιοπο μαχαίρι τὰ λογίζω.

- ΠΕΤΡΟΣ Ἐδέλφια μου ἐν Χριστῷ, τίς εὐλογίες τοῦ Πάπα,
τῆς Σινιορίας τῆς Βενετίας καί τ' ἀρχηγοῦ τοῦ τάγματός σας φέρνω
στούς ἀδελφούς ἐδῶ στήν Κύπρο τήν ἀέρινη.
- Α ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ
Λόγια πού ἀρώματα μυρίζουνε κι εὐγένεια
μά ἐμεῖς στόν τόπο τοῦτο ζοῦμε ὡς ἄνθρωποι τῆς γῆς.
Τοὺς οὐρανοὺς ἀφήσαμε γιά σᾶς μέ τὰ πολιτισμένα πρόσωπα
- ΙΑΚΩΒΟΣ Ἡ γλῶσσα σου, ἀδελφέ, ξεπέρασε τόν ἄνεμο στή γρηγοράδα
χωρίς νά περιμένη τοῦ μυαλοῦ τίς ἐντολές.
- Β ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ
Τῆ σύνεση λησιμόνησε ἡ ψυχὴ μέσ τὸ κορμί μας,
στή γήινη προσκολλήθηκε ζωὴ σάν τῆ χελώνα στ' ὄστρακό της.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Τὸν ἔλεγχο δὲν τρέμετε, ἀδελφοί, τῆς ἐξουσίας τὸν νόμο
πού σάν τὸ πέλεκο ζυγώνει τὸ λαιμό σας;
- ΠΕΤΡΟΣ Μὴν τοὺς τρομάξεις, ἀδελφέ μου Ἰάκωβε.
Κάλλιο μέ ψύχραιμη ὁμιλία νά τοὺς κρατήσουμε στό λογικὸ τὸ δρόμο.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Μὰ ποιὸς μπορεῖ τὰ τέτοια τοὺς καμώματα ν' ἀντέξει
δίχως φωνὴ τρανὴ νά ὑψώνη ἐπιτιμῶντας τοὺς;
Οἱ κολασμένοι κι ἔχουνε σιγμὲς πού λυώνουν ἀπ' τὴν τύψη
καί γίνονται ἡμεροὶ καθὼς τ' ἀρνιά κι ἐκλιπαροῦν συμπόνια.
- Α ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ
Δὲν ξέρω ποιοὶ εἴσατε, ἀδελφοί ἐν Χριστῷ, μηδὲ νογῶ τὸ λόγο
τοῦ ἐρχομοῦ σας.
Ἄλλὰ γιατί τῆ φύση μου νά κρύβω καί νά σᾶς φανῶ ἀρεστός
μέ ψεύτικα καμώματα τῆς σύνεσης;
Ἐδῶ πού φτάσαμε, πνιγμένοι ἀπὸ τὰ χρέη καί τὴν ἀνέχεια,
τὰ λόγια τὰ μεγάλα δὲν φεῶνε.
Ζητᾶτε τὸν ἡγούμενο; Μετὰ χαρᾶς. Ὅριστε πού προβάλλει
μέ ταπεινὸ κορμὶ καί ραγισμένη ἀπὸ τὴν ἔγνοια σκέψη.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Χρόνια τὸν ἔσπρισαν καί λογισμοὶ τὸν λύγισαν
καί θάσανα πολλὰ τὸν τυραννοῦν.
- ΠΕΤΡΟΣ Τέτοια θαρρῶ κι ἐγώ, ἀδελφέ μου Ἰάκωβε.
Τὰ ζωγραφίζουν οἱ ρυτίδες του στήν ὄψη, τὸ μολογᾶνε τὰ σερμένα
του ποδάρια
κι οἱ χαμηλοὶ του οἱ ὄμοι.
- ΚΑΛΟΓΕΡΟΙ Ὅποιος τῆ γῆ δὲν ζήσει
(Μπαίνουν στό μοναστήρι)
τόν παράδεισο δὲν θά γνωρίσει.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Κοίταξε μπαίνουν στό Ἀββαεῖο χωρὶς δυὸ δράμια σέβας
μηδὲ γιά αὐτό, μηδὲ γιά μᾶς, μηδὲ γιά τὸ Θεὸ πού ἀπάνω τοὺς
κοιτάζει.
(Ὁ ἡγούμενος ζυγώνει).
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Καλῶς μᾶς ἤρθετε, ἀδερφοί, στό γαλανὸ αὐτὸ τόπο πού ἄλλοτε
ἐνδοξες μέρες γνώρισε καί πλοῦτη κι εὐτυχία.
Καλόδεχτο τὸ κάθε βῆμα τοῦ ἀδελφοῦ σ' ὅποιον ἂν ἀνήκει δόγμα.
- ΙΑΚΩΒΟΣ Μᾶς συγκινεῖ ἡ ἀδελφικὴ σου ὑποδοχή, ἀδελφέ μου ἡγούμενε,
στό Κερηνιώτικο αὐτὸ χωρὸ
- ΠΕΤΡΟΣ Καλὰ τὸ λένε ὁ τόπος ζωγραφίζει τὸ στοιχεῖο του στοὺς ἀνθρώπους.
Τὸ παραδείσιο αὐτὸ τοπίο θά ἐτοιμάζει τὴν ψυχὴ
γιά ὅτι ὠραῖο καί ὑψηλὸ στόν κόσμο ἐτοῦτο πλάστηκε.

- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ἡ κάθε γνώμη ἔχει κι ἀντίγνωμη, ἀδελφέ μου.
 Τὸ λόγο σου ἐχτιμῶ μὲ τόση λαγαρότητα εἰπωμένο.
 Ἄλλὰ κοντὰ στὸν τόπο στέκουνε οἱ ἀνάγκες τῆς ζωῆς πού αὐτὲς
 συχνὰ γεννοῦν συνήθειες
 κι ἀλλάζουν τοῦ τοπίου τὴν ἐπιρροή.
 Ὅμως πολὺ μιλήσαμε γιὰ θέματα ἄλλα.
 Ποιὸς λόγος σὰς ὁδήγησε στὸ χτωχικό μας Ἀββαεῖο; Ἡ θέλετε
 γὰ μποῦμε πρῶτα στὸν ναό; Ἀπ' τὸ βλέμμα κάτω τοῦ Θεοῦ
 τὴν εἰλικρίνεια πιδ εὐκολα ἢ ψυχὴ κι ἢ γλῶσσα προτιμοῦν.
 Ἡ Παναγιά ἢ ἀσπροφοροῦσα καταδεχτικά θὰ δῆ τὴν ἔψη μας,
 τὴ μεσολάθεισή της στὸ Θεὸ μὲ προθυμία θ' ἀσκῆση.
 Ὅλων μητέρα ἢ Παναγιά καὶ γιὰ ἔλους μεριμνᾷ.
 Ἀργότερα περνᾷμε στὸ συνοδικὸ γὰ συζητήσουμε τὸ κάθε τι
 μέσα στ' ἀνθρώπινο τὸ σχῆμα.
 Φιλόξενα θὰ σὰς δεχτῆ κι ἢ τράπεζά μας μ' ὄλο πού μᾶς δέρνει
 ἢ ἀνέχεια.
- ΙΑΚΩΒΟΣ** Κι ὁμως γυναικομάνι μπῆκε, μεθυσμένο ἀπὸ ζωὴ, στὸ μοναστήρι
 κι' ἀκούσαμε τίς ἀπρεπές τους ὁμιλίες.
 Κι ὕστερα οἱ καλόγεροι πού δείχνουν νᾶναι μεθυσμένοι ἀπὸ κρασί
 κι ἀπρέπεια
 λόγια θαιρεϊά, εἰδωλολατρικά, ξεστόμισαν μπροστά μας δίχως φόβο
 ἀπὸ κάποια τιμωρία.
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ἡ φτώχεια σύμβουλος κακὸς γιὰ τὸν καθένα.
 Δὲ λέω κι ὁ πλοῦτος τὸν ἀστόχαστο στὸ χάος τὸ σπρώχνει.
 Πάντα στὰ δυὸ ἄκρα οἱ κίνδυνοι παραδοκοῦν σὰν τοὺς ληστές.
 Ὁ μέσος δρόμος σώζει σὲ ὅλα.
- ΙΑΚΩΒΟΣ** Πολὺ σωστά μιλάς καὶ δείχνεις σύνεση καὶ γνώση.
 Ἄλλὰ ἢ διοίκηση σκληρότητα ἀπαιτεῖ καὶ πρόδλεψη καὶ θάρρος
 καὶ πείσμα κι ἄγρυπνη ματιὰ καὶ προσοχή.
 Ἄλλοιῶς γκρεμίζεται τὸ κάθε τι καὶ πέφτει κατὰ γῆς σὰν τὸ φοφίμι.
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ἄλλοτε ὁ ἡγούμενος μὲ τὸ χρυσὸ του ξίφος κατοικοῦσε στὴν Αὐλὴ
 τῆς Λευκωσίας
 κι ὁ λόγος του εἶχε πέραση. Ὁ Οὐγος κι οἱ διάδοχοί του
 ὕποστηρίζανε
 τὸ μοναστήρι μὲ ἀνθρώπινο ὕλικό, προνόμια καὶ θησαυροὺς κι ἀγροὺς
 καὶ δωρεές.
 Σήμερα φτώχεια μοναχὰ καὶ προπηλακισμοὶ καὶ κατασχέσεις
 καὶ καταφρόνηση ἀπ' τοὺς ντόπιους. Τίποτε ἄλλο.
 Ἀκημὴ καὶ παρακημὴ ναι ὁ νόμος γιὰ τὸ κάθε τί.
 Ἄλλὰ ξαναρωτῶ: ποιὸς λόγος σὰς ὁδήγησε ἐδῶ πάνω;
- ΙΑΚΩΒΟΣ** Τοῦ διοικητῆ Σαγκρέδο ἢ ἐκθεση πού ἀπόστειλε γιὰ σὰς στὴ
 Σινιορία τῆς Βενετιάς,
 πού διαφανεῖ τῶρα τὸ νησί.
- ΠΕΤΡΟΣ** Γιατὶ τὸ μέτωπό σου χαμηλώνεις, ἀδελφέ μου ἡγούμενε;
ΙΑΚΩΒΟΣ Εἶναι γνωστὰ σὲ σένα τὰ θ,τι λέγονται καὶ γράφονται;
ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Πρῶτα ν' ἀκούσω.
ΙΑΚΩΒΟΣ Τῆ σχετικὴ παράγραφο γὰ σοῦ διαβάσω:

«Τὸ Λευκὸ Ἀββαεῖο» τῶν Γάλλων εἶναι ρημαγμένο κι' οἱ λειτουργ-
 γίες σταματήσανε. Ὅλοι οἱ πατέρες ἔχουν συζύγους καὶ ξεδεύουν
 τὰ εἰσοδήματα γιὰ τὴν συντήρηση τῶν παιδιῶν τους ἐνῶ οἱ ἴδιοι

ζούνε φτωχοί. "Αν ή Σινιορία, πού προστατεύει τὸ Ἄββαεῖο, δὲν λάβει τὰ κατάλληλα μέτρα γιὰ νὰ τερματισθῇ αὐτὴ ἡ κατάσταση, πού δὲν ἐγκρίνει μῆτε αὐτὴ μῆτε ὁ Πάπας, ὅλα θὰ καταστραφοῦν. Εἶναι κρῖμα νὰ βλέπεις τέτοιον Ἄββαεῖον, ἕνα θαῦμα ἀρχιτεκτονικῆς, νὰ καταστρέφεται. Θὰ ἦταν εὐχῆς ἔργον, ἂν φροντίζαμε νὰ ὑπηρετοῦν στὸ Ἄββαεῖο εὐσεβεῖς καὶ ἀμέμπτου διαγωγῆς πατέρες παρὰ νὰ τὸ ἀφήνουμε ὡς κακὸ παράδειγμα καὶ σκάνδαλο στὰ χέρια προσώπων πού δὲν ἀκολουθοῦν μῆτε τὸ Ὁρθόδοξον, μῆτε τὸ Λατινικὸ δόγμα, ἀλλὰ πιθανὸν τὸν Ἀρειανισμὸν ἢ τὸ Μωαμεθανικὸ θρησκεῦμα, γιὰτι ὅπως μοῦ μολόγησε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς πολλοὶ ἔχουν ὄχι μιὰ ἀλλὰ τρεῖς ἀκόμα συζύγους.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Τοὺς Γενοβέζους καταριέμαι πού κατάστρεψαν τὸ μοναστήρι μας Μπήκανε στὴν Κερήνεια καὶ τὰ πάντα ἐλαφραγωγῆσαν
κι ἦρθαν μιὰ αὐγὴ σ' ἐμᾶς κι ἀνοίξαν τὰ κελλάρια καὶ τὰ
θησαυροφυλάκια,
μᾶς κλέψανε καὶ μᾶς ἐξευτελίσανε καὶ μᾶς παρέδωσαν στὸν ἐμπαιγμὸ
τοῦ πλήθους.

ΠΕΤΡΟΣ Ἡ πειθαρχία, πού τὴ θαρρῶ ἀρετὴ μεγάλη,
κατὰ παράδισον δὲν ἔσχυε στὸ τάγμα ἐδῶ τῶν Νομπερτιανῶν
καλόγερων μὲ τ' ἄσπρο ράσο.
Μὲς τὰ χαρτιὰ διαβάζω πὼς δυὸ - τρεῖς φορές στὰ χρόνια
τῶν Γάλλων βασιλιάδων ἢ ἀνταρσία ἐδῶ ἀναστάτωσε τὸ πᾶν.
Φαίνεται οἱ λευκοὶ ἀδελφοὶ πού φτάσαν μὲ τὸ τάγμα τοῦ Ἁγίου
Αὔγουστίνου ἐδῶ,
πού στὰ χαρτιὰ τὸ βρίσκω πὼς λεγόταν τότε «Παναγιὰ τοῦ Ὁρους»,
ὑπερῆσαν μὲ ἀνταρσίες καὶ διαβολὲς στὴν τότε αὐλὴ.

ΙΑΚΩΒΟΣ Τὴν ἱστορία τὴν ὑπολείπτομαι καὶ πάνω τῆς βασίζω
καινούργιες σκέψεις καὶ καινούργια δεδομένα μὲ τὴν βάση τῶν
παληῶν.

ΠΕΤΡΟΣ Τὴν ἱστορία φοβοῦμαι καὶ τοὺς θρύλους ὅταν συζητοῦμε τωρινά.
ΙΑΚΩΒΟΣ Ὅμως αὐτὴ μᾶς δίνει τὸ κλειδί.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Τὰ λάθη τῶν παληῶν δὲν πρέπει νὰ βαραίνουν
τοὺς παραφορτωμένους μας τοὺς ὄμους.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ἐδῶ μιλάμε γι' ἀσεβεῖς καλόγερους πού σέρνονται στ' αὐλάκι
μὲ τὰ γουρούνια καὶ τοὺς σκύλλους.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Μιλᾶς μὲ πάθος, ἀδελφέ.

ΙΑΚΩΒΟΣ Εἴσαστε τὸ παράδειγμα γιὰ τὸ πολὺ λαό.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Δὲν ἔχει ἄλλο σκαλί νὰ κατεβῇ ὁ λαός.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ἀπ' ἐξω ὁ Τοῦρκος τριγυρνᾷ μὲ τὰ καράδια του καὶ τὰ φουσαῖτα
καὶ καρτερεῖ τὴν εὐκαιρία νὰ σᾶς πατήσῃ.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Μὴδὲ γιὰ μᾶς ἄλλο σκαλί πιὸ χαμηλά.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ὁ σκοτωμὸς, τὸ κάψιμο κι ὁ ἐξανδραποδισμὸς παραδοκεῖ.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Ἀπ' τίς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νόμπερτ μᾶς ἀπόδιωξαν οἱ ἀντίχριστοι
στὰ χρόνια ἐκεῖνα ἐκεῖ στὴν Παλαιστίνη
καὶ μάθαμε τῆς προσφυγιάς τὸ δρόμο.

ΙΑΚΩΒΟΣ Τόση κατὰπτωση στὸ τάγμα σας νὰ βρῶ δὲν τὸ φαντάστηκα.

ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ Τῆς Σινιορίας τὴ συνδρομὴ θ' ἀποδεχτῶ.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ὑποταγὴ εἶναι αὐτὴ μονάχα στὴν ἀνάγκη.

Ἐμεῖς ζητᾶμε τὴν δλόψυχὴ σου συμπαράσταση
ν' ἀνορθωθῇ ἡ μονὴ καὶ νὰ γνωρίσῃ πάλι μέρες χρήσιμες
γιὰ σᾶς, γιὰ μᾶς, γιὰ τὴ Χριστιανοσύνη.

- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Είναι πολλά τὰ χρόνια στήν ψυχὴ καὶ στὸ κορμὶ μου.
Μ' ἔχουνε πείσει πιά πὼς τὸ φθινόπωρο ἀναχώρησε καὶ φτάνει
βαρὺς χειμῶνας στὶς χριστιανικὲς περιοχές.
Στὴ μοῖρα ὑποτάζομαι χωρὶς ἀντιλογίες.
Ἡ ἀνάγκη μέγιστη πειθῶ.
- ΠΕΤΡΟΣ** Κι ἔμωσ ὁ τόπος τοῦτος κολυμπᾷ στὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο.
Λιτὴ ζωὴ μὰ φυσικὴ καὶ διβλικὴ τριγύρω ξεχωρίζω.
Γιὰ καταφρόνηση δὲν εἶναι τ' ἀγαθὸ ἢ ζωὴ ποὺ ζεῖ στὸ μέτρο καὶ
τὴν ἀρετὴ.
- ΙΑΚΩΒΟΣ** Εἶναι κι ἡ εὐθύνη πῶχους ἀναλάβει σὰν ἡγοῦμενος.
Βαρὺ καθήκον ἢ ἀρχηγία, κι ἂν ἔχη πέτρες κι ἰδρωκόπια,
κατέχει λάμπη κι ὄνομα καὶ γιὰ τὸ μέλλον φήμη.
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Σὰς εἶπα δέχομαι τὸ καθεὶ κι ἂν εἶναι προσταγὴ κι' ἄς εἶναι
συμβουλή.
- ΦΩΝΗ** Ὁ Τούρκος βγήκε στὸ νησί κι ἀρχίζει νὰ κουρσεύη.
ΓΥΝΑΙΚΕΣ Ὁ Τούρκος....
ΑΝΤΡΕΣ Ὁ Τούρκος....
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ἡ μοῖρα στέκει ἐνάντια στὶς ἀγαθὲς προθέσεις.
Ὁ Τούρκος τὸ νησί πατᾷ.
- ΙΑΚΩΒΟΣ** Ἡ Βενετία θ' ἀντισταθῆ καὶ θὰ σωθοῦν
τὰ τελευταῖα πυργιὰ στὰ κράσπεδα ἐδῶ τῆς Ἀνατολῆς.
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ἡ πεθυμιὰ δὲν σώζει. Ἡ πεθυμιὰ δὲν προφητεύει,
μηδὲ τὸ μέλλον μᾶς ἀλλάζει.
- ΠΕΤΡΟΣ** Ἀπ' τῆ μονὴ κοιτάζω τὸ γυναικομάνι μὲ σπουδὴ νὰ χύνεται στὸ
θρόμο.
- ΙΑΚΩΒΟΣ** Οἷστρος ἀκολασίας ἢ φόβος Τούρκου τίς κεντρίζει στὰ μεριά καὶ
στὴν καρδιά;
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ὅλα ξυπνοῦν μὲς τὸν ἀπέλπιδα καιρὸ.
ΓΥΝΑΙΚΕΣ Ὁ Τούρκος πάτησε τὸν τόπο.
Δὲ θέλω νὰ ξεσπιτωθῶ.
Καλὸς ὁ τόπος μου κι ἂν ἔχη φτώχειες,
κι ἂν ἀνομβρίες τὸν χτυποῦν.
- ΠΕΤΡΟΣ** Νά! τοὺς λευκοὺς καλόγερους ποὺ τρέχουνε στήν ἐκκλησία.
ΙΑΚΩΒΟΣ Ἄργα τὸν ἴσιο δρόμο ἀναμετροῦνε.
Τοὺς πρόλαβε πιά τὸ κακό.
- ΚΑΛΟΓΕΡΟΣ** Ἄθε Μαρία.
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Ἡ Παναγία ἢ ἀσπροφοροῦσα δὲ θὰ ὑποταχθῆ.
Στοὺς ντόπιους τοὺς ὀρθόδοξους θὰ μείνη γιὰ προσκύνημα
καὶ γιὰ πρεσβεία στοὺς οὐρανοὺς.
Ἐμᾶς θὰ καταφάγη ἢ προσφυγιὰ κι ὁ διασυρμός.
Τ' ἄσπρο ἄβδαεῖο θὰ ἐρειπωθῆ, προτοῦ τὸ καταφάγη ὁ χρόνος.
Ἄπ' τῶν ἀλλόπιστων τὸ χέρι.
Σάλες θὰ μείνουνε κι αὐλὲς καὶ σκαλοπάτια καὶ στοές.
Βήματα μοναχῶν δὲ θ' ἀντηχήσουν στὰ πλακόστρωτα.
Εἴνοι στὸ μέλλον θὰ κοιτᾶνε μὲ περιέργεια καὶ θὰ ἱστοροῦνε
μὲς τὰ διβλία τῆ συντομίας τοῦ βίου μας.
Τὸν ἔπαινο κανένας μας δὲ θὰ κερδίση.
Οἱ ντόπιοι θ' ἀναστήσουν τὸ χωριὸ
εἰς τοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων.
ΦΩΝΗ Πατήσαν τὸ νησί.
Μὰ δὲν πατοῦνε τοὺς Ρωμιούς!....
- ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ** Πατοῦν ἐμᾶς τοὺς ξένους!....!

Ο ΑΠΟΛΟΓΟΣ

(διήγημα)

Μονολογώντας πορευόταν. Μαχόταν για τις λύσεις του. Γι' αυτόν, τὸ νὰ ζητήσεις βοήθεια ἀπ' ὅπουδήποτε ἦταν ἀδιανόητο. Ὁ λόγος ἦταν, γιατί θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξηγήσει ὅ,τι μονοπωλοῦσε γιὰ προσωπική πεποίθηση, πράγμα καθόλου εὐκαλό και εὐχάριστο. Ἔτσι λοιπὸν βρισκόταν συνεχῶς σ' ἓνα στάδιο, ὅπου κάτι καινούργιο σὰν καινούργια ἀφορμὴ θὰ τὸν ἔσπρωχνε κάπου ἄλλου. Ταυτόχρονα ἔβλεπε τοὺς ἄλλους, ἰδιαιτέρως τοὺς γνωστούς και τοὺς φίλους του, νὰ διαμορφώ- νουν μιὰ σάση ἀπέναντί του διαφορετικὴ ἀπὸ ἐκείνη πού ἤξερε.

Τοῦτος ὁ ἀκατάσχετος θηματισμὸς πού ἔνωθε νὰ κάνει τάχα μὲς σ' ἓνα διάδρομο χωρὶς φῶτα και μὲ μιὰ προοπτικὴ πού μᾶλλον διαισθανόταν παρὰ ἔβλεπε, περιλάμβανε πολλὰ και σπουδαῖα μαζί πράγματα. Κυρίως, τοῦ ἦταν ἓνα εἶδος ἀπέραντου, σημαδιακοῦ ὄνειρου. Ἐπειτα τὸ αἰσθημα τῆς κούρασης ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι κάτι τοῦ ἀφαιροῦσαν. Πρῶτη φορά αἰσθανόταν κάτι τέτοιο. Ἦταν μιὰ ἀλλόκοτη ἀτμόσφαιρα διαμορφωμένη μέσα του σὰν πρόκληση. Τοῦ προκαλοῦσαν τὸ πείσμα, τὴν ἀντοχή, τὴν ἀντίσταση. Τὶ συγκεκριμένο ἔπαθλο κρυβόταν πίσω ἀπὸ μιὰ πιθανὴ νίκη του, δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ξέρει. Ἦξερε πὼς θ' ἀντιστεκόταν. Ἦταν παράδοση γι' αὐτὸν παλιά. Συνήθως πίστευε κάτι ἢ κάποιον μέχρις ἐμμονῆς. Συχνὰ αὐτὸ τοῦβγαине σὲ κακὸ γιατί στὸ τέλος ἀποδεικνυότανε ὅτι δὲν ἄξιζε τὸν κόπο. Ὅμως παρὰ τίς τόσες φορές πού εἶδε τὴν ἀποτυχία ἢ τὴν ἀπογοήτευσή νὰ τὸν κυτᾶζει κατὰμματα, ἦταν σὰν ἓναν εἶδος ὑποχρέωση τιμῆς πού τὸ ἔνωθε νὰ πολεμᾷ γιὰ κάτι. Μὰ πῶρα τὰ πράγματα ἦταν διαφορετικά. Ἦταν ἓνας ἀμείλικτος, δυνατὸς, πολιορκητικὸς ἀγέρας πού ἔνωθε νὰ τοῦ διαπερνᾷ τίς ἴνες τοῦ σώματός του. Σὰν δέντρο, στοιχειωνε στὶς ρίζες του. Σὰν ἀητός, πέταγε ψηλότερα ἀπὸ κεῖ πού οἱ σαῖτες διασχίζαν τὴν ἀτμόσφαιρα. Δὲ φοδῶταν. Τώρα, ἢ ὄντοτήτά του, χωρὶς νὰ νιώθει ὅτι κινδύνευε ἄμεσα, τὴν ἔβλεπε στὸ κέντρο ἑνὸς κύκλου και στὴν περιφέρειά του μὲ κανονικὴ συχνότητα, ἔβλεπε τὴ ζωὴ νὰ διαδραματίζεται. Τοῦ μιλοῦσαν τὰ πάντα: Τὰ πράγματα, οἱ ἤχοι, οἱ τόνοι, οἱ διαβαθμίσεις τῆς φωνῆς, τὰ πάντα. Τοῦ μιλοῦσαν σ' ἓνα ἀνεξίχνιαστα καθαρὸ τόνο μὲ μιὰ καθαρότητα, πού ἢ διαύγεια τῆς ἦταν προνόμιο ἑνὸς ὀρθοῦς και μιᾶς πολυδιάστατης αἰσθαντικότητας ἀπλωμένης πάνω τους. Τοῦ μιλοῦσαν μέσα ἀπὸ τὰ ἐπίπεδά τους μὲ τὴν ὑπαρξιακὴ τους δυναμικὴ μέσα ἀπὸ τὸν καθορισμένο χωρὸχρονο πού ἦταν τοποθετημένα. Τοῦ μιλοῦσαν σὲ τέτοιο τόνο και μὲ τέτοιο ὕφος μὲ παρηχητικὴ αὐτοδυναμία και μὲ ἐναλλασσό- μενο ρυθμὸ πού τοῦ διαμόρφωναν τὴν ὄψη — δίνοντάς του τὴ μορφή τοῦ ἀντι- ἤρωα. Ἦταν ἓνας ἀντιήρωας. Ἐχτισε ἓναν πύργο πού ποτὲ του μέσα δὲν κατοί- κοῦσε, μοναχὰ τὸν κοιβαλοῦσε ὅπου κι ἂν πήγαινε, γεμάτο παραποιήσεις, δια- στρεβλώσεις, ὀμοιοπάθειες και σαρκαστικὲς κυνικὲς πλάνες. Τὶ νὰκανε ἓνα τέτοιο συνθύλεμμα περιττὸν πού ἄκόμα κι ὁ ὄγκος τους δὲν δικαιολογεῖ τὴν παρουσία τους; Σὰν κάτι παλιά αὐτοκίνητα πού πάνε νὰ κοιμηθοῦν σὲ κάποιο νεκροταφεῖο αὐτοκινήτων και μὲ τὸ πού ρίχνονται στὸ θάραθρο μεταμορφώνονται σὲ τρωκτι- κά, ἔτσι κι ὁ θόρυβος, ἀνήσυχος θόρυβος πούκταναν στὴ μεταφορὰ τους τὰ ἄχρη- σα πού συμμάζεφε στὸ δρόμο του. Ποιὸς σώζεται; Ποιὸς χάνεται; Ἐπιβεβαίωση καμμιὰ, τίποτα, μηδέν. Ποῦ νὰ πάει κανεὶς, ἔτσι νύχτα πούγινε ξαφνικά. Πύρινες ἐκτοξεύσεις, μυαλὰ πού πυρπολοῦνται, τὸ σωστό, τὸ λάθος σ' ἀπόγνωση, ἢ προ- σωπὶδα του ἓνα θεσπέσιο μίasma, ὁ ἑαυτὸς του ἀποδεκάτισμα μνήμης, ὁ μονόλο- γός του, μιὰ περιοδικὴ παρένθεση. Ἐβλεπε τὸ πλῆθος γύρω του νὰ τὸν παρακο-

λουθεί πάρα πολύ προσεκτικά. Δεν προφυλαγόταν. "Ήξερε πώς μετά από την δλοσχερή γύμνωση δεν μπορεί πιά κανείς να του αφαιρέσει. Προχωρούσε κι οί αϊχμές τους τρυπούσαν πιά διάφανη άσπράδα — κάτι σαν σύννεφο. Ο έαυτός του — έκτος έαυτού, κύκλος γραμμένος μέσα στον κύκλο που συμπόρευε χρόνια μέσα του, χωρίς να τó ξέρει. Οί κύκλοι τών άλλων, ή ζωή τους, τó ποσοστό έπηρειασμού — μερίδιο τής άλλοτρίωσής του, ό ζωντανός μικρός θάνατος. "Έτσι με τά μέλη του σέ κίνηση που δεν δικαιολογούσε πιά τήν παραμικρή αύτεξουσιότητα, κυταγόταν στον καθρέφτη, αφίνοντας τίς παρφυρές εκλάμψεις του να μετασχηματίζονται σέ καθημερινές ύπεκφυγές. Δεν έχουμε φτάσει ακόμα μέχρις εκείνου τού σημείου, που τó παιγνίδι τής ζωής και τó παιγνίδι τού θανάτου να παίζεται πάνω στον παγωμένο πόλο τής ανάμνησης. Ούτε μέχρις εκείνου τού βαθμού χαμού, άπ' όπου τó λογικό θ' αφίνει τήν λέξη έλευθερία, άρθρωμένη από τή μνήμη τής δύναμης.

Δεν ξαλάφρωνε ούτε με τήν περιπέτεια. Παλιά, στήν τραγωδία, υπήρχε ή «εις τó ενάντιον μεταβολή τών πραττομένων», ένα ποσοστό άέρα που διοχετεύονταν με καταγισμούς λευκότητας σ' ένα λευκότατο σύμπαν χωρίς στρατιώτες, μεσάζοντες, εύλογοφανείς, άρρωστόπληκτους.

"Ένα πράγμα συνεχώς στριφογύριζε στο νού του. Αυτός ένας άμάθητος έρασιτέχνης σχοινοβάτης, έπαιρνε μαθήματα κορδώνοντας τή δοκιμασία του. "Έδλεπε με τήν περιέργεια τού άπειρου, τήν κοινοτοπία να περνά και να καθηλώνει δικαιωματικά, να ίσοπεδώνει άχρονα και άναρμόδια ό,τι ούτε και για σύμβολο ούρανοϋ θά μπορούσε πιά να υπάρξει. Πόσο εύκολη ή καταστροφή μέσα στο χάος! Πόσο εύκολη! "Ήξερε να θρίσκει τó πιό θαθύ μέρος τού βάθους, ακόμα να πηγαινει πιό πέρα άπ' αυτό άσύμμετρα, παράδοξα. "Ίσως αυτό να ήταν ό,τι τούμενε για να τού καταλογίζεται ή άναρμοδιότητα τού φρουρού: ένας άσχημένος στήν περιφρούρηση τού άγνωστου. "Ένας άπροστάτευτος και μόνος που νόμιζε πως ή μοναξιά του γενίκευε μιá μορφή έντολης σέ έξαιρετικές περιπτώσεις και που άντιπροσώπευε ένα μαγικό ξόανο με ίκανότητες έξουσιαστικές πάνω στο πλήθος. Τά λόγια του είχαν μιá αΐσθηση γύμνιας. Παλινδρομούσαν και έφταναν στήν πηγή τους αφίνοντας στο δρόμο σημάδια, ώπου οί 'ίδιες πιά να μην έχουν άξία και μοναχά οί έπεξηγήσεις τους να υπάρχουν, κάτι σαν όμοιώματα που άπαρνούνται τήν μήτρα. Τελικά ήξερε πως για να τού άρρέσει κάτι, για να τού μείνει δικό του, για να διεκδικήσει κάποια άξία μέσα του, για να τού άναγνωριστεί, έπρεπε να τ' αγαπήσει. Κι αυτές αγαπούσε πάρα πολλά πράγματα: τή θάλασσα, τόν ήλιο και τó φώς, τή μέρα και τήν άλήθεια, μιá τι να πεις! "Ήξερε και κάτι επί πλέον που τόν έκανε να αισθάνεται λιγότερο μόνος: "Όταν είναι ή άπλοποίηση τού φανταστικού, ή πραγματικότητα, είναι πιό συναρπαστική. Κάτι τó φανταζόταν διαφορετικό άπ' ότι τού παρουσιαζόταν μ' ένα μελάνωμα στο μέρος τής διάφουσής, που έπαιρνε μέσα του τίς διαστάσεις τής άπάτης. Πάντα οί συσχετίσεις που έκανε, είχαν σαν βάση τους τήν επανάληψη τής ούσίας τής ζωής.

Η έποχή τής άπομυθοποίησης, είχε μιá όρισμένη ύγρασία και ανάδινε τó φλόγινο εΐδωλο τής ματαιοδοξίας σαν μιá όριακή σφραγίδα κάποιου άπρόσωπου κατορθώματος. "Ήξερε ότι ξεκαρφώνοντας τίς σανίδες που εκλεισαν έρημητικά άπ' όπου μόνο ήξερε να θγαίνει ή ιστορία, τó παρελθόν του, ό ήχος άπ' τó κουδούνισμα τών ιδανικών του, τά όνειρά του μες στίς φάσκιες πριν τόν ύπνο, ή μικρή όνειρεμένη του πόλη μες στα φεγγερά σιωπητήρια, τά γιατί και τά διότι τής ζωής του, θάβρισκε ένα σωρό άσημαντότητες για ζωή κι αγάπη. "Όχι, δεν είχε εκείνη τή δύναμη που θά τού επέτρεπε να σωπάσει πίσω άπό μιá άνέμελη, άναίτια σιωπή, να κλείσει τά μάτια και τ' αυτιά του και να τινάξει άπό πάνω του σαν βρωμερό ζώφιο τήν ύποψία, τήν άπορία πως αυτό τó υγρό, αυτό τó

ἀπέραντο ποτάμι πού κυλά μπροστά του, ανάμεσα στά πόδια, τὰ χέρια, τίς μνη-
μες, ἦταν τὸ δικό του αἷμα καὶ πλημμύρισε.

Ἔτσι μαχόταν μ' ἀγωνία, μὲ ὅ,τι ἀπόμεινε ἀπὸ τὸ φωτεινὸ κάποιου τραγουδι-
στοῦ οὐρανοῦ ὅπου σκόρπιζε τίς εἰκασίες του σ' ἀναβαθμούς, νὰ μαζέψει πίσω τοῦτο
τὸ αἷμα, νὰ τὸ μαζέψει μ' ἓνα τρόπο μαγικό, μοναδικὸ ἀπομυθοποιητικὸ, μὲ τρόπο
πού νὰ φαίνεται πὼς μόνο ἀπὸ πάνω του μποροῦσε τόση ὀδύνη νὰ χυθεῖ χωρὶς καγ-
χασμούς ἢ κυνικὲς προσμίξεις, μονάχα μὲ τὴν ἀφέλεια τοῦ ἀπαράδοτου καὶ μὲ τοῦ
ἀγέννητου τὴν ἰαχή. Μὰ ὅταν δὲν θρῖσκει τίποτα νὰ πεῖ, φοβάται. Ὅταν δὲν ἀφί-
νεται παρὰ μιὰ ὑσπία ἀδυναμίας πάνω στὸ κράσπεδο τῆς εἰλικρίνειας. Ἴσως τὸ
μυαλό του νὰ δούλευε ἐνῶ αὐτὸς ἦταν μιὰ ἀμελητέα ποσότητα. Στὸ τέλος δὲν
ἔχει καμιὰ σημασία. Ἀποδεικνύεται πέραν πάσης ματαιότητος, ὅτι ἔφτασε στὸν
ἴδιο παρονομαστή πού πρὶν χρόνια ἢ μετὰ ἀπὸ αἰῶνες θὰ ἔφτανε χωρὶς νὰ ρωτᾶ,
ἢ χωρὶς νὰ πρέπει νὰ ξέρει τὴ διαδικασία, τοὺς κανόνες τοῦ παιγνιδιοῦ ἢ ἀκόμα
τὸ ἄρωμα τῆς ἀγάπης.

Ὁ φόβος ἔρχεται πάντα μὲ μιὰ μάσκα ἀνθρώπινη. Ἡ σημαντικὴ του θγαί-
νει ἀπὸ τὰ μεγάλα μάτια τῶν Ὁρῶν πού κυτᾶζουν φυλάγοντας τὸ μαρτύριο
τῆς δοκιμασίας μέσα σὲ μιὰ πρῶνὴ βροχή. Ὁ φόβος εἶναι ἓνας ἄνθρωπος, εἶναι
πολλοὶ ἄνθρωποι, εἶναι πολλοὶ ἄνθρωποι μαζί, πού ἔχουν χαρακτηριστικὰ ἐνός.
Ξέροντας νὰ φοβᾶται, ἔμαθε νὰ ζεῖ. Ἀγνοώντας τὸ φόβο, κάπως γέμισε προφάσεις
ἀτεκμηρίωτες γιὰ ἓνα λάθος ἢ μιὰν ἀξία πού ἐνῶσε νὰ δένεται μαζί τῆς ἐν γνώ-
σει τῶν φυλάκων.

ΑΝΤΡΗ ΛΟΤΑΡΙΔΟΥ

ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΨΑΛΜΩΝ ΤΟΥ ΔΑΒΙΔ

Ψ Α Λ Μ Ο Σ Κ Θ'

1.

Προσφέρατε ὅλοι σεῖς γιοὶ τοῦ Ὑψίστου,
προσφέρτε κριάρια καὶ δόξα, τιμὴ!
Αὐτοῦ προσκυνῆστε τὸ ἅγιο Ὄνομά Του,
ἐκεῖ στὸ ναό Του, σπὴν ἅγια αὐλή.

2.

Ἀκοῦστε Του τώρα βροντᾶ ἢ φωνὴ Του
ἐπάνω στὶς θάλασσες καὶ τὰ νερά.
Ὡ τί μεγαλεῖο, τί δύναμη πῶχει,
τσακίζουν οἱ κέδροι ψηλὰ στά βουνά!

3.

Σὰν τὸ χρυσὸ μόσχο τὸ Λίβανο λιώνει
μ' ἀτρόμητος στέκει ὁ Γιὸς π' ἀγαπᾶ.
Τὶς φλόγες τίς σχίζει καὶ σειοῦνται οἱ τόποι.
Βροντᾶ ἢ φωνὴ Του, τ' ἐλάφι γεννᾶ.

4.

Ὁ Κύριος ὅμως τὸ θρόνο Του ἔχει
καὶ μέσ' τὴν πλημμύρα, ἐκεῖ κατοικεῖ.
Αὐτὸς στὸ λαό Του ἰσχὴ θεὸ νὰ δώσει
καὶ καθ' εὐλογία κι εἰρήνη πολλή.

ΨΑΛΜΟΣ ΙΗ΄

1.
 Ὡ Κύρη μου, σέ ἀγαπῶ!
 Ὡ δύναμή μου Σὺ
 πέτρα καὶ φρούριο τρανὸ
 καὶ ἐλευθερωτή.

2.
 Ὁ βράχος μου εἶσαι, Θεέ,
 ἐλπίδα μοναχῆ,
 ἀσπίδα, καταφύγιο,
 γλυκειέ μου Λυτρωτή.

3.
 Σὲ Σέν' ἀξίζει, Κύρη μου,
 ὁ ὕμνος κι ἡ τιμῆ.
 Σὲ Σένα βρῆκα πάντοτε
 προστάτη στή ζωῆ.

4.
 Παγίδες λές καὶ μοῦ στησε
 ὁ Ἄδης καὶ πονῶ,
 κι ὁ θάνατος μὲ τριγυρνᾶ
 καὶ τρέμω καὶ θρηνῶ.

5.
 Καὶ μέσ' τῆ θλίψη μου, Θεέ,
 σὲ Σένα προσευχῆ
 ἀνάπεμψα καὶ ἔφτασε
 στ' αὐτιά Σου ἡ φωνή.

6.
 Καὶ σειστήκε καὶ τρόμαξε
 τριγύρω ὅλ' ἡ γῆ
 καὶ τὰ βουνὰ σαλεύτηκαν
 στή θεία τὴν ὀργή.

7.
 Μαθές κ' ὑψώθηκε καπνός
 στήν τρομερῆ ὀργῆ
 καὶ φλόγες ποὺ κατάρωγαν
 τριγύρω τους τῆ γῆ.

8.
 Μαθές κατέβ' ὁ οὐρανός
 καὶ σύννεφα βαριά
 ἀπλώθηκαν στὰ πόδια Του
 καὶ μαύρη καταχνιά.

9.
 Καὶ σ' ἄρμα ποὺ τὸ σέρνανε
 τὰ χερουβὶμ μπροστά,
 μὲ τὰ φτερά τοῦ ἄνεμου
 πετοῦσε στὰ ψηλά.

10.
 Καὶ τὸ σκοτάδι σκέπαζε
 τὴν ἅγια Του σκηνή
 κι ἀπλώνουνταν στὰ σύννεφα
 ἡ δόξα Τ' ἡ τρανή.

11.
 Στὸ διάβα Του τὰ σύννεφα
 χαλάζι καὶ φωτιά
 ἀστράψανε καὶ ρίξανε
 στ' ἀνθρώπου τῆ γενιά.

12.
 Καὶ βρόντισε ἡ τρομερῆ
 τ' Ὑψίστου ἡ φωνή —
 ἀστροπελέκια ποὺ χτυποῦν
 καὶ τρέμουν οἱ θνητοί.

13.
 Καὶ σχίστηκαν οἱ θάλασσες
 κι ἀνοίχτηκε ἡ γῆ
 τὰ θεμελιά της φάνηκαν
 στή δίκαιη ὀργή.

14.
 Μ' ἀπ' τὰ ψηλὰ ἔαπόστειλες
 βοήθεια στὸ φτωχὸ
 καὶ στοργικὰ μὲ λύτρωσες,
 Θεέ, ἀπ' τὸ χαμὸ.

15.
 Κι ἀπ' τοὺς ἐχθροὺς ποὺ κύκλωναν
 τὸ δόλιο μου καρμὶ,
 προστάτης μου Σὺ στάθηκες
 στήν κάθε μου στιγμῆ.

16.
 Καὶ μέσ' τῆ στενοχώρια μου,
 τῆ λύπη τῆ βαριά
 σὲ Σένα βρῆκα στήριγμα,
 σὲ Σέν' ἀπλοχωριά.

17.
 Τὸ δίκιο Σὺ ἀντάμειψες
 καὶ τὴν ἀγνὴ καρδιά
 κι ἀνταποδίδεις τὸ καλὸ
 σὲ χέρια καθαρὰ.

18.
 Στὸν ἅγιο εἶσαι ἅγιος,
 ἀγνός μὲ τοὺς ἀγνοούς,
 καὶ διαλεχτός στοὺς διαλεχτούς,
 κακός μὲ τοὺς κακοὺς.

19.

Τὸν πονομένο τὸ λαὸ
θὰ σώσεις μόνο Σὺ
κι ὁ κάθε ὑπερήφανος
θὲ νὰ ταπεινωθεῖ.

20.

Καὶ τὸ φτωχὸ λυχνάρι μου
Σὺ ἄνοψε, Θεέ.
Τὸ φῶς μέσ' τὸ σκοτάδι μου
Σὺ εἶσαι Δυνατέ.

21.

Κι ἂν στράτευμα μὲ κυνηγᾷ
καὶ κάστρα ἴναι μπροστά,
δὲν σκιάζομαι ἂν πλάϊ μου
ὁ Κύριος μὲ βοηθᾷ.

22.

Ὁ δρόμος Τ' εἶναι πάναγνος
κι ὁ Λόγος Του σωστός,
καθάριος σὰν τὸ μάλαμα,
ἐλπίδα μας Αὐτός.

23.

Ὁ Κύριος εἶναι ὁ Θεὸς
κι ἄλλος Θεὸς κανεῖς.
Μὲ περιζώνει δύναμη
κι ὁ δρόμος Τ' εἶναι εὐθύς.

24.

Σὰν τ' ἐλαφιοῦ τὰ πόδια μου
τὰ δυνάμων' Αὐτός
καὶ τρέχω στὰ ψηλά βουνὰ
κεῖ ποῦν' ὁ λυτρωμός.

25.

Τὰ χέρια μου δυνάμωσες
καὶ μπράτσα δυνατὰ
μοῦ ἔδωκες νὰ πολεμῶ
τοῦ κόσμου τὰ κακά.

26.

Καὶ τὴν ἀσπίδα μοῦ ὠσες
Ἐσὺ τοῦ λυτρωμοῦ
ἢ δεξιὰ Σου στήριγμα
μοῦ στάθηκε παντοῦ.

27.

Σὺ πλάπυνες τὸ δρόμο μου·
μὲ βῆμα σταθερό
βαδίζω μέσα στὴ Ζωὴ
καὶ δὲν παραπατῶ.

28.

Καὶ τοὺς ἐχθρούς μου πρόφτασα
στὴ μάχη τὴ σκληρὴ
κι ἡ συναμὴ ποῦ μ' ἔζωσες
τοὺς ἔστρωσε στὴ γῆ.

29.

Στὸν ὄλεθρό τους κράζανε
γιὰ κάποιο λυτρωτὴ,
μὰ μάταια ὑψώνανε
σέ Σένα τὴ φωνή.

30.

Σὰ σκόνῃ γίνηκαν αὐτοὶ
στ' ἀνέμου τὴν πνοή
καὶ λάσπη ποῦ πατᾶς χαμέ
πὰ στὴ βρεγμένη γῆ.

31.

Καὶ ἀπὸ τὴν κακογλωσσιὰ
μὲ γλύτρωσες Ἐσὺ
κι ἀφέντη μ' ἔκανες σ' αὐτούς
ποῦ μοῦ τανε ἐχθροί.

32.

Καὶ ἄγνωστοι μοῦ προσφέρανε
φόρο ὑποταγῆς
κι ἡ φήμη μου ἔξαπλώθηκε
στὰ πέρατα τῆς γῆς.

33.

Ὁ Κύριος μου καὶ Θεὸς
ἄς εἶν' εὐλογητός.
Ὡ Ζεῖ καὶ εἶναι δυνατός,
προστάτης, ὁδηγός!

34.

Αὐτός εἶν' ὁ Λευτερωτὴς
ἀπ' ὅλους τοὺς ἐχθρούς!
Αὐτός ὁ ὑπερασπιστὴς
γιὰ ὅλους τοὺς φτωχοὺς!

35.

Γι' αὐτὸ μὲ ὕμνους καὶ ᾠδὲς
Σὲ πάντα θὰ ὕμνω'
τὸ ὄνομά Σου τὸ σεπτό
θὲ νὰ δοξολογῶ.

36.

Μεγάλο εἶναι τ' ἔλεος
Θεέ, κι οἱ λυτρωμοὶ
πάνω στὸ σπέρμα τοῦ Δαβίδ,
κι αἰώνια ἢ τιμὴ!

Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΗ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΔΑΛΜΑΤΗ

Ἡ Μαργαρίτα Δαλμάτη ἔχει ἰδιαίτερα συνδεθῆ μετὰ τὴν Κύπρο. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη της γιὰ τὴν Κύπρο καὶ τοὺς ἀνθρώπους της, χρονολογεῖται πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀπελευθερωτικὸ Ἀγῶνα μας τοῦ 1955—59 γιὰ νὰ κορυφωθῆ κατὰ τὴ διάρκειά του. Τύπος ἐνθουσιώδης καὶ βαθιὰ συναισθηματικὸς ἡ ποιήτρια αὐτὴ, δὲν μπορούσε ν' ἀντιδράσῃ κί ἄλλιως. Μιά ἀπὸ τίς πνευματικὲς της ἐκδηλώσεις (καὶ ὄχι τίς πολιτικο-ἐθνικὲς) ἦταν καὶ μιὰ μικρὴ ἀνθολογία τῆς σύγχρονης κυπριακῆς ποιήσεως στὰ ἰταλικά, πού εἶχε ἐκδοθῆ στὸ Μιλάνο. Ἐπίσης πρόσφατα ἔχει κυκλοφορήσει σὲ ἰταλικὴ μετάφραση ποίηση τοῦ Νίκου Κρανιδιώτη, μιὰ ἐκδοσὴ τοῦ Ἰταλικοῦ Ἰνστιτούτου Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ σὰν μουσικὸ πῆ γνώρισε τὸ κυπριακὸ κοινὸ σὲ ἓνα κονσέρτο τσέμπалу μ' ἔργα παλιῶν ἐποχῶν.

Ἡ Μαργαρίτα Δαλμάτη σπούδασε τσέμπало καὶ παλιὰ μουσικὴ στὴ Μουσικὴ Ἀκαδημία τῆς Ρώμης «Σάντα Τσετσιλία» καὶ μουσικὴ παλαιογραφία στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πάρμας. Γιὰ πέντε χρόνια ἐργάστηκε σὰν λέκτορας τῶν Νεοελληνικῶν στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Παλέρμο στὴ Σικελία.

Βασικὴ δημιουργικὴ της δουλειὰ καὶ πάθος της εἶναι ἡ ποίηση, τόσο ἡ πρωτότυπη, ὅσον καὶ ἡ μετάφραση στὰ ἰταλικά ἢ ἀπὸ τὰ ἰταλικά στὰ ἐλληνικά καὶ ἀπὸ τὰ ρωσικά στὰ ἐλληνικά. Ἐξάλλου αὐτὸς ὁ τομέας της ἔχει ἰδιαίτερα ἐκτιμηθῆ. Τρία βραβεῖα ποίησης ἐπιστέφουν τὰ ποιητικὰ της ἐπιτεύγματα.

Ποιητικὲς συλλογὲς ἔχει κυκλοφορήσει τίς ἐξῆς: «Σκίτσα στὴν ὀμίχλη», «Ἡ γυναίκα τοῦ Λώτ», «Πεντακόσια χρόνια ἀπὸ τὴν ἄλωση τῆς Τραπεζοῦντας», «Ὁδηγὸς Μουσείου», «Θάλασσα Κυθῆρων», «Ἄκτιον». Σ' ἓνα τόμο μετὰ τίτλο «Ποίηση» μάζεψε τὸ σύνολο τοῦ ποιητικοῦ της ἔργου ὡς τὸ 1971, πού ἔχει ἐξχωριστὰ σχολιαστὴ τόσο γιὰ τὴν εἰλικρίνεια τῆς γραφῆς της ὅσο καὶ γιὰ τὸν στοχασμὸ της.

Παράλληλα μετὰ τὴν ποίηση, πρωτότυπη καὶ μεταφραστικὴ, ὅπως ἰταλοὺς λυρικοὺς, Νέλυ Ρίζι, τὰ Μοτέτα τοῦ Μοντάλε, ποιήματα τοῦ Παστερνὰκ καὶ Πούσκιν, ἔχει βιβλία μελέτης σὰν τὸν Κ. Π. Καβάφη καὶ τὸ «Ἡ ἠθικὴ τῆς λογοτεχνίας» στὸ ὄσιον μετὰ

δέκα δοκίμια ἀνιχνεύει σὲ βάθος ἔργα τῶν ἀγαπημένων της συγγραφέων.

Ἄς ἀκούσουμε τώρα τίς ἀπόψεις τῆς Μαργαρίτας Δαλμάτη σὲ διάφορα θέματα λογοτεχνίας, ὅπως τίς διατύπωσε ἀπαντώντας σὲ ἐρωτήσεις πού τῆς στείλαμε.

ΕΡ.: Ποιὰ μηνύματα σκοπεύετε νὰ μεταδώσετε στὸ κοινὸ;

ΑΠ.: Ἀρχίζω μετὰ παρένθεση: Τὴν Τέχνη δὲν τὴν κάνεις γιὰ νὰ μεταδώσεις μηνύματα. Τὸ μήνυμα βγαίνει «μέσα» ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς Τέχνης. Ἐταί ὅταν γράφω, σκοπὸς μου εἶναι νὰ κάνω τέχνη τοῦ Λόγου, ὅπως ὅταν ἐρμηνεύω μουσικὴ, σκοπὸς μου εἶναι νὰ «κάνω μουσικὴ». Κλείνω τὴν παρένθεση.

Τὸ μήνυμα τοῦ δικοῦ μου ἔργου εἶναι: ἀφοῦ κοινὴ μοίρα ὅλων μας εἶναι ὁ θάνατος, κείνο πού προέχει στὴ Ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰναι ἄλλο παρὰ τὸ ἀντίβαρο τοῦ θανάτου, μ' ἄλλα λόγια ἡ ἀγάπη, ἡ συνειδητὴ ἀγάπη, πού τὴν φτάνεις μετὰ τὴ γνώση, μέσα ἀπὸ τίς προσωπικὲς ἐμπειρίες. Τί ἄλλο εἶναι ἡ Τέχνη — μετὰ τὸ Τ Κεφαλαῖο. Ὅταν γνωρίζεις κανεὶς αὐτὴ τὴν Τέχνη, γνωρίζει μαζί καὶ τὴν ἀλήθεια ἢ ἀλήθεια ταυτίζεται μετὰ τὴ γνώση κί ἡ γνώση εἶναι ἓνα μετὰ τὴν ἀγάπη. Ἡ Διδασκαλία τοῦ Σωκράτη εἶναι ξεκάθαρη πάνω σ' αὐτό.

ΕΡ.: Ποιὰ εἶναι κατὰ τὴ γνώμη σας ἡ θέση καὶ ἡ σημασία τῆς λογοτεχνίας στὴ σημερινὴ κοινωνία;

ΑΠ.: Ὅπως σ' ὅλες τίς κοινωνίες: μέγιστη — μόνο πού ἡ Τέχνη προβάλλεται πάντα στὸ μέλλον. Στὸ παρὸν ἀναβοσθίνουνε διάφορα πυροτεχνήματα καὶ εἶναι δύσκολο σ' ἓνα μήνυμα νὰ κάνει τὴν τροχιά του. Πάντα βέβαια ὑπάρχουν τὰ πυροτεχνήματα, ἀλλὰ ἡ παλιὰ συγκομιδὴ κατασταλάζει καὶ βαραίνει. Ὁ Καβάφης πέρασε ἄγνωστος στὴν ἐποχὴ του.

ΕΡ.: Ποιὰ ἡ γνώμη σας γιὰ τὸ μέλλον τῆς λογοτεχνίας σὰν βιβλίον, περιοδικὸ κλπ.

ΑΠ.: Τὸ βιβλίον σήμερον ἐγινε προσιτό, μπορεῖ νὰ μπαίνει σ' ὅλα τὰ σπίτια. Διαβάζεται ὅμως; Κατὰ τὴ γνώμη μου, ἡ εἰκόνα σκοτώνει τὸ βιβλίον, πού θὰ μένει πάντα γιὰ τοὺς λίγους. Οἱ παλιοὶ ἀντιγράφανε ὅ,τι δὲν μπορούσαν ν' ἀποκτήσουν. Τὸ βιβλίον ἦταν πάντα γιὰ τοὺς λίγους, καὶ τότε ὅπως καὶ τώρα. Στὴν ἐποχὴ μας, τὴν πλημμυρισμένη ἀπὸ ἐντυπία, τὸ βιβλίον προορίζεται γιὰ ἐλάχιστους. Πολλοὶ τὸ ἀποκτοῦν, λίγοι τὸ ξεφυλλίζουν, ὅκομα πιά λίγοι τὸ διαβάσουν, ἐλάχιστοι ὅμως ξέρουν νὰ τὸ διαβάσουν.

ΕΡ.: Ποιὰ πιστεύετε ὅτι εἶναι ἡ θέση τῆς λογοτεχνίας στὸ ραδιόφωνο καὶ στὴν τηλεόραση;

ΑΠ.: "Η τηλεόραση και τὸ ραδιόφωνο προσφέρουν πολλά. Φτάνει αὐτὸς πού διαβάζει ἕνα κείμενο ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο, νὰ διαβάσει σωστά, μὲ καλὴ ἄρθρωση καὶ μὲ νόημα: νὰ καταλαβαίνει τί διαβάζει, καὶ νὰ μὴ ξεχνᾷ πῶς ἡ ἀνάγνωση ἐνὸς λογοτεχνήματος δὲν εἶναι οὔτε σκηνικὴ ἔρμηνεία, οὔτε δρομολογία σιδηροδρόμων. "Ὅσο γιὰ τὴν τηλεόραση, ἐκεῖ τὰ πράγματα ἀλλάζουν: εἶναι γνωστὴ ἡ τύχη τοῦ βιβλίου πού γίνεται κινηματογραφικὸ ἔργο· ἡ φήμη του φτάνει στὰ πέρατα τοῦ κόσμου, τὸ ἀντίτιμο ὅμως εἶναι βαρὺ: παραμορφώνεται σὲ σημεῖο ἀπαράδεκτο. "Ἐτσι μπορεῖ νὰ φτάσει παντοῦ καὶ σ' ὄλους σὰν μελὸ ἢ φτηνὸ ρομάντζο — τὸ μήνυμα ὅπως τοῦ ἔργου χάνεται. Μὲ τὸ ραδιόφωνο εἶναι διαφορετικὰ: ὅταν τὸ βιβλίο διαβάζεται ἀπὸ ἀνθρώπους πού ξέρουν νὰ διαβάζουν, εἶναι ἄλλο, εἶναι κάτι σὰν τὴν ἀφήγηση τοῦ παλιοῦ καιροῦ.

Πάντως προορισμὸς τοῦ βιβλίου εἶναι νὰ ἐρχεται σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸν ἀναγνώστη καὶ νὰ τοῦ κεντρίζει τὴ φαντασίαν· ὅταν σ' αὐτὴ τῇ διαδικασίᾳ παρεμβαίνει ἕνα τρίτο πρόσωπο, ἡ μαγεία χάνεται φυσικὰ. 'Ἄλλ' ὅμως, μιὰ πού στίς μέρες μας δὲν ὑπάρχει πιὰ χρόνος γιὰ ἀνάγνωση, καὶ τὸ ραδιόφωνο καὶ ἡ τηλεόραση ἐπίσης εἶναι μιὰ λύση. Μόνο, ἐπαναλαμβάνω, αὐτοὶ πού διαβάζουν λογοτεχνήματα νὰ ξέρουν καὶ τί λένε...

ΕΡ.: Ποιὰ ἡ θέση τοῦ λογοτέχνη εἰδικὰ στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο;

ΑΠ.: 'Ἐδῶ θὰ πρέπει νὰ διασαφηνιστεῖ ὁ ὅρος «λογοτέχνης». Γιατί σήμερὰ ὁ κάθε Ἕλληνας πολίτης μπορεῖ νὰ αὐτοτιπλοφορεῖται λογοτέχνης: ὑπάρχει μεγάλη εὐκολία στὸ τύπωμα, μεγάλη εὐκολία στὴ διαφήμιση, ὅλοι γνωρίζουν τὰ 24 γράμματα τοῦ ἀλφάβητου καὶ γράφουν. 'Ὁ Φώσκολος βέβαια ἔχει δεῖ καθαρὰ ὅταν λέει: «ὅποιοι ἀγαπᾷ τὰ χειροκροτήματα, χάνει τὴν τιμὴ τῶν γραμμάτων». Γι' αὐτὴ τὴν τιμὴ τῶν γραμμάτων δώσαν τὴ ζωὴ τους ὅλοι οἱ μεγάλοι. "Ἄλλος δρόμος δὲν ὑπάρχει, δὲν εἶναι στὸ παρόν· προβάλλεται πάντα στὸ μέλλον. Μέσα στὴ χλασὴ δὲν γίνεται ν' ἀκουστεῖ ἡ φωνὴ του. Τὸ ἴδιο ἐξάλλου συμβαίνει καὶ μὲ τις ἄλλες τέχνες: ὁ Μότσαρτ θάφτηκε σὲ κοινὸ τάφο· ὁ Μοντιλιάνι κί' ὁ Βάν Γκόγκ πέθαναν σὲ ἀνέχεια· ὁ Σκαλκώτας πέρασε ἄσημος μέσα στὰ δευτέρα βιολιά τῆς 'Ορχήστρας· ὁ Σικελινὸς ἔμεινε ἐξω ἀπ' τὴν 'Ακαδημία· ὁ Καβάφης, ὁ Σολωμός, δὲν τύπωσαν μιὰ συλλογὴ. Μποροῦμε λοιπὸν νὰ μιλήσουμε μόνο γιὰ τὴ θέση τοῦ χτεσίνου λογοτέχνη στὴ σημερινὴ «κοινωνία», γιὰ τὴ θέση τοῦ σημερινοῦ στὴν αὐριανή. "Ἐτσι πάντα· δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ τὸ δεχτοῦμε καὶ νὰ μὴ χάνουμε καιρὸ προσπαθώντας νὰ κάνουμε ν' ἀκουστεῖ ἡ φωνὴ μας σήμερὰ· ἂν εἶναι ἀληθινὴ θ' ἀκουστεῖ, αὔριο ὅμως, καὶ θὰ τὴν ἀκούσουν ἄλλοι. 'Ὁ λογοτέχνης ἔχει μόνο νὰ ἐργάζεται, νὰ μελετᾷ καὶ νὰ... ἀμύνηται ὅσο μπο-

ρεῖ: γιατί δυστυχῶς οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ του συνήθως συνωμοτοῦν νὰ τὸν ἀποκαρδιώσουν ἢ νὰ τὸν θάψουν σὲ μιὰ συνωμοσία σιωπῆς, ὅλοι ἐκεῖνοι πού ἀγαποῦν τὰ χειροκροτήματα, κί' ἔτσι χάνουν τὴν τιμὴ τῶν γραμμάτων πού τοὺς εἶναι ἀγνωστὴ ἐξάλλοι.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

ΑΝΤΙΚΡΥ ΜΕ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ

(Απὸ ἕνα ταξίδι-μου στὴν Κύπρο)

«Κύπρος ἀγαπημένη των κυμάτων,
που σου φιλοῦνε τα πόδια με τα χεῖλη
της γαλήνης
καὶ αμίνουνε το βόγγο, τὴν κραυγὴ-τους,
με τὴ δικιά-σου οργὴ καὶ με τὸ θρήνο-σου
Μαρτυρικὴ πατρίδα, δέξου ἀπόψε
νοσταλτικὸ τον ἔμνο τῆς ἀγάπης-μου
σαν ορατόριο τὴν πολυφωνὴ στοργῆ-μου».
Τεῦκρος Ἀνθίας

Καταπῶς πρόσταζε ἡ περίσταση ὁ τυραννικὸς μόντος τῆς προσομῆς μ' ἐσποωνε σ' ἕνα πηναινέλα πλώρη - πρίνα καὶ πρίνα-πλώρη. Ὁ τόπος στὸ καράβι οὔτε πού με γνωσοῦσε. Καὶ τὸ ἐνίωθα κροφωμένο στὸ ἰδιατένιο πάτωμα, λες καὶ τὸ ἔκανε ξεπίτῃδες γιὰ νὰ με τυραννάει. Ἐπαίρνα τις σκέψεις μια πάνω, μια κάτω, σβουρίζουσαν σλαφισαμένους πέσα - δῶθε κί' ὄλο προετοιμαζὰ τὴ ματιά-μου γιὰ τὸ πρωταντίκρυσμα με τὴ Χαλκὸέσσα.

Δε θ' ἀργήσει νὰ φανεῖ ἡ Κύπρος μου λέει κάποιος. Μαρτυρώνω στὴν πλώρη, ἀφίνω τὸ θλέψα-μου ἔμακρα στὸν ανοιχτὸ ὀρίζοντα καὶ προσιένω ἀνυπόμονα. Ὅπου νάναι θὰ φανεῖ ἡ Κύπρος λένε ὅσοι ξέρουν.

Τὸ βαπόρι γλυστράει πάνω στο γαληνέμο νερόδρομο κί' ἀφίνει Ἐωπίσω-του τα σημάδια ἀπ' τὸ πέρασά-του. Ἐνα ἄλλο βαπόρι στ' ἀνοιχτά, με βαλινόχρονται με βία-πάνω-μας, μοιάζει ἀκίνητο, στηλωμένο στὸν τόπο.

... Ὅλο καὶ κοντοζυγώνουμε στὴν Κύπρο. Ἐτσι θάναι λέω, γιατί βαθιά, πέρα στὸν ἀσπρογάλαζο ὀρίζοντα κάποια ἀχνάδα ἐμφανεται πού ὅσο πάει ὄλο καὶ ζωηρεύει.

... Τώρα ὅλοι πηγαινόχρονται με βία-ση, ετοιμάζονται, καθὼς ἡ Μεγαλόνησος ἀρχισε νὰ ξεκαθαρίζει.

Τὸ βαπόρι ὄλο καὶ προχωράει, σμῶνει, πλέει δίπλα - δίπλα στὴ Μακαρία. Τὸ μάτι λῆπτερο χαϊδολογᾷ τις κίτρινοχρῶμες ἀχτέ-της, καὶ τις καμαρώνει ἔτσι ὡς προβά-λου ἴσαν κομένες με ἕνα πελώριο τοσκούρι. Ημερωμένες, ωχροκίτρινες, ἀχοστάριαστες στέκουν ἐκεῖ, ὑπαιουετικὲς στὸ ἐπάμνο καλοκαιριάτικο ηλιόδαρμα.

Εδώ σε τούτα τ' ακρογιάλια, λογιάστ-κα, θα βρήκε σιγουριά κι' άραξε για πάντα ο Αγαπήνορας, σαν Έξοψε απ' τον Οδυσέα, γυρνώντας απ' την Τροία.

Νά! εκεί κάτω η Πάφος, ανακράζει κάποιος και τότες όλοι στρέφουμε προς τα κει για να τη δούμε. Κι' ένας άλλος απαγγέλει:

«...και στην Κύπρο ευρέθηκεν Αφροδίτη, και στην Πάφο, πώχει τέμενος κι' έχει βωμόν ευώδη».

—Τη μέρα το μάτι δεν πολυεχωρζει τούτη την πολιτεια, μα τη νύχτα με τα φώτα φαντάζει πιότερο, λέει κάποιος Ξαναταξιιδεμένος σε τούτα τα μέρη.

Το βαπόρι σιάρει και με κομένη ανάσα προχωράει αργοσούρνοντας γιαλό - γιαλό κι' εμεις αραδιασμένοι στο κατάστρωμα αποθαμάζουμε αχόρταγα.

—Κει πέρα είναι μπηγγμένο το Εγγλέζικο σιλιέτο μουρμουρίζει ένα Κυπριότοπουλο καθώς περνάμε απ' την περιοχή της Επισκοπής. Ο λόγος-του έμοιαζε κραυγή πόνου μέσ' το χαροκόπι-μας. Τούτο τ' απομεινάρι της Εγγλέζικης κατοχής, συμφωνημένο στη Ζυρίχη, κόμπος στάθηκε στο λαιμό-μας, ως το θωρούσαμε.

...Τούτη τη στιγμή το βαπόρι περνάει τον κόβο, χώνεται στον κόλπο της Λεμεσού και στοχεύει το λιμάνι.

—Το πλήρωμα καταστρώματος... πρίμνα - πλώρη διατάζει ο καπετάνιος. Είναι το προετοίμασμα για το πόδισμα.

Η ατμόσφαιρα στο βαπόρι ηλεχτριζεται, νευριάσματα, αδημονία, ανακατοσούρα, πηγαίνελα, θαλίτσες και δέματα, άνθρωποι, όλα κινούνται για το κατέβασμα.

Έεκλέθω μια στιγμή και ψαχουλεύω την πόλη Ξέμασκρα, ίσαμε κει που μπορεί ν' αγναντέψει το μάτι. Γυρεύω από τη Λεμεσό να οσμιστώ τ' ανάσασμα ολάκερης της Κύπρου, ν' απολάψω το καλοσυνάτο «γελασιό-της» και να αγκουραστώ την τίμια, τη σταρπτή φωνή-της.

Πεταρίζει η καρδιά-μου και τρανεύει η διάση-μου να βρεθώ κοντά-της. Χοχλάζει μέσα-μου το χρέος να αγγίξω τα ποτισμένα μ' αίμα και δάκρυα χώματα της Κύπρου, όσο γίνεται πιο γρήγορα. Φουντώνει η φλόγα τ' αδερφού ν' ανταμώσει την πολύπαθη αδερφή, που καρτεράει τον ερχομό-του για να τον μπιστεφτεί τους κρύφιους λογισμούς-της και να του ιστορήσει τα βάσανά-της.

Δεν αντέχω άλλο το αργοπώρημα. Κινάω κατά μπρος και πασκιζώ νάβγω πρώτος. Και το πετυχαίνω. Ιερό ρίγος διαπερνάει το κορμί-μου ως πατάω το πόδι-μου στην προβλήτα. Βρισκόμαστε πια στην Κύπρο, πιάμε τα χώματά-της. Κι' εκείνη μας καλωσορίζει τραγουδιστά:

«Αδέρτκια καλώς ήρτετε' η στράτα-σας νάν' μέλιν. Αγκαθερά στα πόδια-σας ποττέ να μεν πλαστούν. Σασείριν νάν ο ουρανός να μεν δήτ' αναφέλην, πλήξεις να μεν σάς πλάσσουνι μήτε να σας σιαστούν. Εμείς τώρα ροδεύκομεν, που την χαράν πετούμεν, τώρα που σας δεξιώνουμε τζαί που σας σιαιρετούμεν.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΑΛΦΙΩΤΗΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΠΙΝΟΝΤΑΣ ΜΕ ΤΟ ΓΙΩΡΓΟ ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ

“Όταν διάβασα τόν «Κολοσσό του 'Αμαρουσιού» του Μίλλερ είχα σχηματίσει στό μυαλό μου μιá εικόνα του Κατσιμπαλή. 'Από καιρό ή φήμη του βιβλίου έτοιμάσε ένα έδαφος άρκετά πρόσφορο για νά βλαστήσουν πάνω του οι θαυμασμοί. Τη φαντασία τρέφει πολύ ή φήμη. Και σέ μιá στιγμή άρχίζουν οι προκαταλήψεις, τά έτοιμασμένα σχήματα, οι παραρπειστικές παραδοχές.

Κι' όμως όταν συνάντησα τόν Γιώργο Κατσιμπαλή έκείνο τόν ιδρωμένο μεσημέρι διαπίστωση πώς ή προσχηματισμένη εικόνα, πού είχα γι' αυτόν, έλάχιστα διέφερε από τήν πραγματικότητα. Με πολύ καλή θέληση θάλεγα πώς ήταν ταυτόσημη.

Τό μαγαζί του 'Απόταου στην όδο Σταδίου με τήν παλιά επίπλωση δεν είχε άδεια-νό τραπεζάκι. “Εριξα τή ματιά όλόγυρα κοιτάζοντας ν' ανακαλύψω τόν πρόσωπο. Τό βρήκα.

—“Ο κύριος Κατσιμπαλής; ρωτώ με βεβαιότητα.

—“Ο ...γιατρός άπ' τήν Κύπρο; “Ελα, παιδί μου, κάθησε να σου συστήσω τόν φίλο μου (τάδε) δημοσιογράφο, μου άπάντησε με βροντερή φωνή και με άνοικτόκαρδο γέλιο.

Κανένας δέ γύρισε να μās κοιτάξει. Συχνάζει σχεδόν καθημερινά τά μεσημέρια έ-δω, πού ή συνηθισμένη πελατεία τόν Ξέρει με λεπτομέρεια πιά.

Κι' άμέσως ή κανονική πρόταση του τί θά πάρω.

—Τίποτα, άπάντηση άπό κακή συνήθεια ν' άποφεύγω ό,τιδήποτε όταν πλησιάζει τόν μεσημεριάτικο φαγητό.

—Κι' έχει “Ελληνα πού δέν πίνει; βροντοφώνασε και συνέχισε με ακαστό γέλιο.

Ήτράπηκα και δέχτηκα να πάρω μιá παγωμένη μπύρα. “Ενώ έκείνος παράγγελε τόν τρίτο του ούζάκι.

Και γυρνώντας προς τόν φίλο του τόν δημοσιογράφο συνέχιζε μιá κουβέντα.

Στὴν ἐρώτησή του ἂν εἶναι καιρὸς ποῦ ... παραθερίζω στὴν Ἀθήνα, τοῦ ἀπάντησα πὼς περιφερόμενοι γιὰ πέντε μέρες στὴ Μακεδονία.

— Ἀπὸ κείνα τὰ μέρη κατάγεται κι' ὁ Καραμανλῆς. Ἦμουν 17 χρονῶν ὅταν ἀφησα τίς σπουδές μου στὸ Παρίσι γιὰ νὰ πολεμήσω στὴ Μακεδονία. Μιά μέρα μιλοῦσα μ' ἐνθουσιασμό γιὰ τὸ Βενιζέλο μπροστὰ στὸν Καραμανλῆ. Ἄφησα κάποιες πλάγιες κατηγορίες γιὰ τοὺς ἀντίπαλους τοῦ Βενιζέλου καὶ τοὺς σημερινούς πολιτικούς. Ὁ Καραμανλῆς ταραχτήκε. Εἶχα ὅμως τὴν ἐτοιμότητα νὰ τοῦ πῶ: «Ἐγὼ πολέμησα γιὰ τὴ Μακεδονία νὰ λευτερωθεῖ κι' ὁ πατέρας σου νὰ μπορέσει νὰ γεννήσει ἓνα Καραμανλῆ». Τὸν ἔκοψα πιά. Σὲ λίγες μέρες μοῦ ἔδωσε 500 χιλιάδες δραχμές γιὰ τὸ Ἴδρυμα Κωστή Παλαμά.

Ὁ Κατσιμπαλῆς συνδέεται στὸ μυαλὸ τοῦ κόσμου μὲ τὴ βιβλιογραφία καὶ τὸν Παλαμά. Μιά ἀπ' τίς προθέσεις μου, ὅταν ἔκλειε τὴ συνάντησή μου τὴν προηγούμενη μέρα, ἦταν νὰ διαπιστώσω ἂν μερικὰ γράμματα τοῦ Παλαμά, ποῦ κατεῖχα, δημοσιεύτηκαν. Μαζὶ μου εἶχα τίς φωτοτυπίες των. Τὸ ἓνα μὲ θεβαίωνα πὼς δὲν δημοσιεύτηκε. Καὶ βσοιζόταν πάνω στὴ χρονολογία. Καὶ ἔεκίνησε πιά συνομιλία γύρω ἀπὸ τὴ διάσωση γραμμάτων τοῦ Παλαμά. Μοῦ λέει:

— Ὁ πατέρας μου εἶχε τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Χρηστομάνου... τῆς «Νέας Σκηνῆς» καλέ. Μάλιστα μοῦ εἶπε πὼς τότε δάνεισε στὸ Χρηστομάνο ἓνα γερὸ ποσὸ χρυσῆς δραχμές. Μηνοῦσα καὶ Ξαναμηνοῦσα σὲ κείνο τὸ Γιάννη Σιδέρη, τὸ μελετητὴ τοῦ θεάτρου μας, νάρθει νὰ τοῦ δώσω τὸ Ἀρχεῖο νὰ τὸ μελετήσῃ καὶ νὰ τὸ ἐκδώσῃ. Ἀναβολὴ μὲ ἀναβολὴ μᾶς κατεβήκανε οἱ Γερμανοὶ καὶ πάει τὸ Ἀρχεῖο. Ἐθᾶνα καὶ τὰ γράμματα τοῦ Παλαμά. Καὶ ἔερεε πὼς τὰ ἔσωσα:

Καὶ μὲ Ζωηρὸ τόνο μοῦ διηγήθηκε τὴν κλοπὴ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τὸ σπῆτι τοῦ στοῦ Μαρούσι. Τὸ κτῆμα τοῦ στοῦ Μαρούσι κατελήφθηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανούς καὶ χρησιμοποιοῦνταν γι' ἀναπαυτήριον. Μένανε μέσα κάπου 52. Ὅταν βγαίνανε τὸ πρωὶ γιὰ γυμνάσια, ἔβαζε ἰσκόπιο ἓνα φίλο τοῦ κι' αὐτὸς γλυστοῦσε μέσα κι' ἔκλεβε, ὅ,τι μπορούσε ἀπὸ τὸ «ἔχει» του. Ἐτσι διέσωσε καὶ τὰ γράμματα τοῦ Παλαμά, ποῦ δημοσίεψε ἀργότερα σ' ἓνα εἰδικὸ γιὰ τὸν Παλαμά τεύχος τοῦ περιοδικοῦ «Νέα Ἐστία».

Μιλώντας γιὰ τὰ γράμματα τοῦ Παλαμά, μὲ ρώτησε γιὰ τὸ ρυθμὸ πωλήσεων τῶν ἐκδόσεων Παλαμά. Τὸν διαβεβαίωσα πὼς ἀνάλογα μὲ τὴν ἀγοραστικὴ ικανότητα τῆς Κύπρου δὲν πρέπει νὰ νομίζουν πὼς ὑπολείπεται ἡ ζήτησις. Ἐξᾴλλου τὸ θέμα «Παλαμάς» πάντοτε καὶ συχνὰ ἀνακινεῖται τόσο στὰ

σχολεῖα, ὅσο καὶ στὸν τύπο καὶ τὸ ραδιόφωνο.

— Ποιὰ ὅμως ἡ ἀξία τῶν γραμμάτων του: τοῦ ὑποβάλλω. Ἐννοεῖται ἡ φιλολογικὴ καὶ ὄχι ἡ ἐμπορικὴ.

Γέλασε ἠχηρὰ.

— Ὁ Παλαμάς στὰ γεράματά του, μοῦ ἀπαντᾷ, ἔστειλε γράμματα καὶ σὲ μιὰ ἄλλη φυματικὴ. Ὅταν τὰ ζήτησα γιὰ νὰ τὰ ἐκδώσω, ἡ οἰκογένεια τῆς νεκρῆς πιά φυματικῆς μοῦ ζήτησε τεράστιο ποσόν.

— Μὰ τὰ γράμματα στὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχουν ἐμπορικὴν ἀξία, γιὰτι δὲν ἔχουμε ματιώδης συλλέκτες, σχολιάζω. Πρέπει νὰ τὰ βλέπουμε τὸ πολὺ - πολὺ σάν κειμήλια μὲ καθαρὰ φιλολογικὴ ἀξία.

— Καὶ ἐθνικὴ, προσθετεῖ ὁ παρακαθήμενος δημοσιογράφος — θαρρῶ πὼς λεγόταν Μακρίδης.

Συμφωνήσαμε.

Ὁ Κατσιμπαλῆς μὲ ρώτησε ποῦ θρῆκα τὰ γράμματα τοῦ Παλαμά. Τοῦ ἔδωσα τίς πληροφορίες. Καὶ μὲ τὴ σειρά τοῦ μοῦ διηγήθηκε τὰ τῆς γνωριμίας καὶ μιᾶς τυχαίας παρεξήγησης μὲ τὸν κύπριο Γλαῦκον Ἀλιθέρη.

— Γνωρίζομαστε μὲ τὸν Ἀλιθέρη. Τιμητικὰ μοῦ ἀριέρωσε τὴ διάλεξή του γιὰ τὸν Καβάφη. Χωρὶς νὰ μὲ ρωτήσῃ. Ἀλλὰ δὲν συμφωνοῦσα μὲ τὸ ἐπιθετικὸ του ὕφος, ἔστω κι' ἂν ἔδεν ὑποστήριζα τὸν Καβάφη. Τοῦτο μ' ἔκανε νὰ διαμαρτυρηθῶ, παρεξηγηθῆκαμε καὶ ἔδεν ἀλληλογραφοῦσαμε πιά. Τὸ 1943 μοῦ ἔστειλε ἀντίγραφο ἑνὸς γράμματός τοῦ Παλαμά, ποῦ δημοσίεψα στὴ «Νέα Ἐστία».

Ἀντίγραφο τοῦ γράμματός αὐτοῦ θρῆκα στὰ κατάλοιπα τοῦ Ἀλιθέρη, μαζί μὲ μιὰ σημείωση δίχως ἡμερομηνία τοῦ Τίμου Μαλάνου. Ἄνοιξα τὸν χαρτοφύλακά μου καὶ τοῦ διάβασα τὴ σημείωση, τὴν ἐξῆς:

Φίλε Ἀλιθέρη,

Σ' εὐχαριστῶ. Εἶχα ξεχάσει τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ Παλαμά τὸ ὁποῖο μοῦ εἶχες ἀνακοινώσει τότε ποῦ τᾶλαβες. Νόμιζα, βλέποντας τὴν πληροφορία ὅτι ἓνα τοῦ γράμμα πρὸς ἐσὲ δημοσιεύτηκε στὴ «Νέα Ἐστία», πὼς ἐπρόκειτο γιὰ κάτι ποῦ δὲν ἤξερα. Κρίμα νὰ μὴν ἔνωσε κι' ἄλλα ἀκόμα τοῦ Παλαμά γιὰ τὸν Καβάφη!

Στὸ ἐπιστρέφω καὶ σοῦ ζητῶ συγγνώμη γιὰ τὴν ἐνόχληση.

Τίμος.

— Μὲ τοὺς ἀλεξανδρινούς εἶχα παρεξήγησις, μοῦ λέει ὁ Κατσιμπαλῆς. Γιατὶ κανένας τους δὲν κατάθετε τίποτα στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, μὴδὲ τὰ περιοδικὰ τους. Ποῦ νὰ τὰ θρῶ γιὰ νὰ κάνω παραπομπές ἢ ἀναδημοσιεύσεις; Ἐσεῖς πιστεύω νὰ τὰ καταθέτετε.

—Είς διπλοῦν, τοῦ ἀπαντῶ.

Καί συνεχίσαμε τὴν μεσημεριάτικη συνομιλία, κείνος με σὺζάκι κι ἐγὼ με μύρα παγωμένη. Γύρω οἱ ἄλλοι φιλοκουβεντιάζανε ρουφώντας τὰ διάφορα πολυώνυμα σπέρτα. Αὐτὴ ἡ φυγὴ πόσο κομμάτι τῆς ζωῆς μας κρατάει!
Καλοκαίρι 1967.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Εἰρήνης Τσουλλῆ, Ξεριζωμένα Λουλούδια (δέκα διηγήματα γιὰ παιδιά), σελ. 54, Λευκωσία 1980.

Τὰ δέκα σύντομα διηγήματα τῆς Εἰρήνης Τσουλλῆ, ποὺ κυκλοφόρησαν στὸν μικρὸ τόμο με τὸν τίτλο «Ξεριζωμένα Λουλούδια», εἶναι γραμμένα με ἐπίκεντρο τὴ νوستαλγία γιὰ τίς κατακτημένες πατρίδες τῆς Βόρειας Κύπρου. Μιὰ νوستαλγία ὅμως δοσμένη μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, ποὺ διατηρεῖ πῶ στενὸ, πῶ ὀργανικὸ — ἀπ' ὅσο οἱ ὠριμότεροι — τὸ ἔδεσμά του με τὸν μικρόκοσμο τῆς πατρικῆς του γῆς, τὸ χῶμα, τὸ νερό, τὰ δέντρα, τὸ κύμα, τὰ σπῖτια, τίς ἐκκλησιές, τὰ ἔθιμα, τοὺς παιδικοὺς φίλους, ζῶα κι' ἀνθρώπους. Μιὰ νوستαλγία σφικτὰ δεμένη με ἐγκαρτέρηση κι ἐλπίδα, με πίστη καὶ αἰσιοδοεῖα.

Τὰ παιδιά, ποὺ ἀποτελοῦν τοὺς ἥρωες τῶν διηγημάτων, κινοῦνται σὲ δυὸ κόσμους — τὸν κόσμο τῆς προσφυγιάς, τὸν κόσμο τῆς ὁκληρῆς πραγματικότητας — καὶ τὸν κόσμο τοῦ ὄνειρου, τὸν κόσμο τοῦ νوستαλγικοῦ γτές, στὸν ὁποῖο παραδομένα ἀναπαύουν γιὰ λίγο τὴν πληγωμένη ψυχὴ τους.

Ἡ συγγραφέας κινεῖ τὰ πρόσωπα τῶν διηγημάτων της με ἀπλότητα, τρυφερότητα καὶ ἀνθρωπιά, με αἴσθηση τοῦ περιπτώου κι ἀποφυγὴ τῶν ξεθωριασμένων συνθημάτων, τῶν κραυγαλέων ὑπερβολῶν καὶ τῶν γλυκανάλατων θρήνων, ντύνοντας με μιὰ ἀποδεκτὴ ἀξιοπρέπεια τὸ δράμα τῶν μικρῶν παιδιῶν, ποὺ ξεριζώθηκαν ἑαφνικά, βίαια καὶ ἄδικα ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς πρώτης τους εὐτυχίας.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Γ. Σ. Ἡλιάδη, Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Πάφος, σελ. 37, Πάφος 1981.

Ἀπὸ τὴν Πάφο, τὴν ἀπὸ τριάντα χρόνια «Παλαμικὴ Πολιτεία», προέρχεται τὸ ἄλλο βιβλίο, γραμμένο ἀπὸ τὸν Γ. Ἡλιάδη, δραστήρια πνευματικὴ μορφή τῆς Πάφου, στυλοβάτη καὶ συντηρητὴ τῆς παλαμικῆς ἰδέας στὴ μικρὴ αὐτὴ πόλη τῆς δυτικῆς Κύπρου.

Τὸ βιβλίο, χωρισμένο σὲ τρία μέρη, δίνει πρώτα ἓνα σύντομο ἀλλὰ περιεκτικὸ χρονικὸ τῶν Παλαμικῶν Γιορτῶν, ποὺ πρωτοφύτρωσαν στὴν Πάφο στὴν δεκαετία τοῦ '30,

φούντωσαν καὶ ἄνθισαν γύρω στὰ 1950 κι ἐξακολουθοῦν νὰ καρποφοροῦν ὡς σήμερα. Στὸ δεύτερο μέρος παραθέτει ὁ συγγραφέας μιὰ ἀπὸ τίς πολυάριθμες στὰ τριάντα χρόνια ὁμιλίες του γιὰ τὸν Κωστὴ Παλαμᾶ, ἐκείνην ποὺ εἶπε στὰ 1950, με τὸν τίτλο «Ἡ Ἐλληνολατρεία στὴν Παλαμικὴ Ποίηση». Στὸ τρίτο μέρος δημοσιεύονται ἓνα σκίτσο ποὺ ἀπεικονίζει τὸν Κ. Παλαμᾶ στὴ δεκαετία τοῦ 1901—1910, ὅταν βρισκόταν στὴν ἀκμὴ τῆς μέσης του ἡλικίας καὶ τῆς δημιουργίας του, καὶ τρεῖς ἐπιστολές, στὴ χειρόγραφη μορφή τους, σταλμένες τὸ 1949 καὶ 1950 ἀπὸ τὴ Ναυσικὰ Κωστὴ Παλαμᾶ, κόρη τοῦ Ποιητῆ, στὸν λόγιό ἑραστὴ τῆς παλαμικῆς ποίησης στὴν Πάφο Φίλωνα Παυλίδη.

Στὸ πρῶτο μέρος ἀπαριθμοῦνται ἐκδηλώσεις, γιορτές, ὁμιλίες, ἀπαγγελίες, χορωδιακές ἐκτελέσεις, παλαμικοὶ διαγωνισμοί, πρόσωπα ντόπια καὶ ξένα, ποὺ μίλησαν στὰ πλαίσια τῶν Παλαμικῶν Γιορτῶν γιὰ τὸν Ποιητῆ, ἓνας ὀλόκληρος κόσμος γοητευμένος ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου δημιουργοῦ. Μιὰ χορεία ἀνθρώπων, ποὺ μαζί με τὸ σύνολο τοῦ λαοῦ τῆς Πάφου, ιδιαίτερα συγκινηθήκαν, ἐπηρεάστηκαν, καθοδηγήθηκαν, ἐευγενίστηκαν ἀπὸ τὸ παλαμικὸ ἔργο, ὡς παιδιά, νέοι, ὠριμοὶ ἄντρες, ἡλικιωμένοι, κι ἀπὸ τοὺς ὁποίους πολλοὶ δὲν ζοῦν πιά, ὅπως ὁ Δήμαρχος καὶ πρωτοεργάτης τῶν Γιορτῶν Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, ὁ γιός του Φαῖδρος, ὁ Λοῖζος Φιλίππου, ὁ Σωτηράκης Μαρκίδης, κι ἀπὸ τοὺς ἔνεους ὁ Μυριθίλης, ὁ Καλομοίρης καὶ ἄλλοι.

«Ἡ Ἐλληνολατρεία στὴν Παλαμικὴ Ποίηση» ἀποτελεῖ μιὰν ἀδρὴ καὶ πυκνὴ παρουσίαση τῆς ἀπομης αὐτῆς τοῦ γαμικοῦ ἔργου, θεωρημένης με ἀγάπη καὶ γνώση ἀπὸ τὸν συγγραφέα, προὐδὸν μακρᾶς ἀναστροφῆς του με τὸ ἔργο τοῦ Ποιητῆ. Ἄν σκεφτεῖ κανεὶς ἀπὸ πόσους καὶ ἀπὸ πόσες πλευρὲς ἐξετάστηκε ὁ Παλαμᾶς στὴν τριαντάχρονη περίοδο τῶν Παλαμικῶν Γιορτῶν τῆς Πάφου, συνειδητοποιεῖ καὶ τὸ ἀνεξάντλητο λατομεῖο τῆς Ποίησης του καὶ τὸν πλατὺ μόχθο τῶν μελετητῶν του νὰ φέρουν σπὸ φῶς τοὺς θησαυροὺς της.

Τὸ τρίτο, τέλος, μέρος προσθέτει καινούρια στοιχεῖα στὸ ἀσυμπλήρωτο ἀκόμα κεφάλαιο τῆς Γραμματείας μας «Ὁ Παλαμᾶς καὶ ἡ Κύπρος».

Τὸ βιβλίο τοῦ Γ. Ἡλιάδη, μνήμη τῆς ἱστορίας τῶν Παλαμικῶν Γιορτῶν, μνημόσυνο καὶ στὸν Ποιητῆ καὶ σ' ὅσους ἀπὸ τοὺς ἐργάτες τῶν Γιορτῶν του ἔχουν φύγει πιά, ἀποτελεῖ καὶ ἱστορικὴ μαρτυρία καὶ μαζί παράδειγμα «τοῖς ἐπιγιγνομένους» ἰδιαίτερα γιὰ τοὺς πολῖτες τῆς Πάφου, τώρα ποὺ ἡ πόλη τους ἀρχίζει νὰ παίξει ἓναν ἄλλο, καινούριο ρόλο στὴν σύγχρονη κυπριακὴ ζωὴ.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Γιώργου Πετούση: 'Ενόραση, Κύπρος, 1980.

Ποίηση άπλη και ειλκρινής, ένα άπλό καημό που βγήκε από τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, θὰ χαρακτηρίζα τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς «'Ενόραση» τοῦ Γιώργου Πετούση. Τὸ δράμα τῆς Κύπρου μετὰ τὸ χάσιμο τοῦ βόρειου μέρους μας ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρο τῆς ἔγνοιας καὶ τῆς ἔκφρασης τοῦ ποιητῆ. Ἄγωνιὰ γιὰ τὴ διχόνοια ποῦ μᾶς μαστίζει καὶ γιὰ τὴν ὁποία μᾶς οἰκτίρει ὁ Πενταδάκτυλος (αὐτὸς ὁ Πενταδάκτυλος ἔγινε σύμβολο πολὺ χωρὶς νὰ ξεθωριάσει), ἐπισημαίνει τὸ πάθος γιὰ ἐπιστροφή στὶς πατρικὲς ἐστίες μας, τὸ ὁποῖο συμμερίζονται καὶ ἀψυχα, τὸν τρομάζει ἡ ἰδέα τῆς χαμένης πατρίδος, ποῦ θὰ τὴ θυμίζει κάποια ὀνομασία αὐνοικισμοῦ στὰ περίγυρα τῆς Ἀθήνας, π.χ. «Νέα Κύπρος», δὲν ξεχνᾷ τὸ μαρτύριο γιὰ τοὺς ἀγνοοῦμενους, μῆτε τὰ ὑπόδουλά μας τοπία.

Ὅμως στὴ συλλογὴ ὑπάρχουν καὶ δύο - τρία ποιήματα λυρικά ποῦ ἀφοροῦν ὀλότελα τὸ ἄτομό του, ἀλλὰ τὸ βάρος πέφτει στὰ καθημερινὰ θάσανά μας ἀπὸ τὴν καταπότηση τῶν ἔδαφῶν μας καὶ ἀπὸ τὸ διαχωρισμὸ τῶν σύνοικων στοιχείων, καὶ μὲ κατάληξη πιά τὴν Εἰρήνη - τὸσος πολὺς πόλεμος ἔδω γύρω στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο!

Ὁ ποιητὴς χρησιμοποιεῖ μιά ἀπλὴ μετρικὴ μὲ λιγισύλλαβους στίχους, δίχως ἤχηρὰ καὶ ἄσχετα ἐπίθετα, μὲ λίγες πολὺ ἀπλές καὶ οἰκτεῖες εἰκόνες. Περισσότερο τὸν ἐνδιαφέρει τὸ συναίσθημα καὶ ὄχι οἱ φραστικὲς ἀλλὰ συχνοτάτα ἀχρηστες πρωτοτυπίες τοῦ λεξιθηρικοῦ τύπου.

Ἐνα δείγμα μὲ δραματικὲς προεκτάσεις εἶναι τὸ ποίημα «Οἱ νέες πατρίδες».

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Μιχ. Πασιαρδῆ: Πέντε κύκλοι, Κύπρος 1981.

Πολὺ ἀπλὴ ποίηση περιέχει ἡ λιγισέλιδη ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Μιχ. Πασιαρδῆ «Πέντε κύκλοι». Οἱ γρήγορες εἰκόνες μ' ἐλεύθερη καὶ χαλαρὴ σύνδεση καὶ οἱ ἀπλές ἰδέες συναισθηματικὰ συνδεδεμένες χαρακτηρίζουν τὸ ὕφος τοῦ ποιητῆ. Ἡ ὁδὸς Λήδρας π.χ. ἔχει καὶ κάποια ἱστορία, ποῦ ἂν δὲν τὴ γνωρίζεις λιγοστεύει ἡ αἰσθητικὴ σου ἐντύπωση. Οἱ ἄλλοι κύκλοι θάχουν γιὰ τὸν ποιητὴ μιά ἱστορία, ἀλλὰ γιὰ τὸν ἀναγνώστη τοῦτο δὲν ἔχει ἔσχωριστὴ σημασία. Τοὺς δέχεται.

Ὁ κάθε κύκλος ἀπὸ τοὺς πέντε ἀποτελεῖται ἀπὸ μικρὸ κομμάτι 4-5-6-7 στίχων, μὲ λίγες λέξεις συχνὰ μόνο μιά. Δίνει τὴν ἐντύπωση ἐνὸς μικροῦ θέματος μὲ μικρὲς παραλλαγὰς ὥσπου νὰ κλείσει ἱκανοποιητικὰ γιὰ τὸν ποιητὴ ἢ ποιητικὴ διάθεση.

Θὰ χαρακτηρίζα τὴ συλλογὴ μικρὰ ποιητικὰ στιγμιότυπα.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Κώστα Τσιρόπουλου: Ρομανικὴ Ζωγραφικὴ - Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ.

Ὁ ἄνθρωπος στὸν τραγικὸ ἀνήφορο τῆς ἐπιβίωσης καὶ τοῦ ἔξανθρωπισμοῦ του, εἶχε σημαδιακὲς ἐπιτυχίες. Αὐτὲς χαράζουν ποιοτικὰ τὴν πολιτιστικὴ του στάθμη. Μιά ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ μοναδικὴ Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ.

Ὁ ἄνθρωπος τοῦ καιροῦ μας εἶναι ἀθεράπευτα θηρευτὴς τῆς εὐημερίας. Το πᾶν γι' αὐτὸ εἶναι ὑλικά ἀγαθὰ. Τὸ ὑλιστικὸ πάθος του γέννησε στὸν καιρὸ μας ἕνα τέρας, ποῦ λέγεται ἄγχος. Αὐτὸ κἀνε ἀκούραστα τὴ ζωὴ μας ἀβίωτη. Τὸ πολεμοῦμε γελοῖα μὲ χλωμὲς ὑποτονισμένες λέξεις ἀνανακτήσεως καὶ ὁ βραχνὰς συνεχίζεται.

Οἱ λίγες σκέψεις μου ἀπόηχος τῆς γνωριμίας μου μὲ τὸ καινούριο βιβλίο ποῦ ἔχει τίτλο «Ρομανικὴ Ζωγραφικὴ - Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ» καὶ ὑπότιτλο: Θεώρηση τῶν ρομανικῶν τοιχογραφιῶν τῆς Ἰσπανίας, τοῦ Κώστα Ε. Τσιρόπουλου. Ἐκδόση τοῦ οἴκου «Ἀστήρ» τῶν Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, σελ. 220. σχῆμα μεγάλο, χαρτὶ πολυτελείας καὶ πολυχρῶμο ἐπιβλητικὸ ἐξώφυλλο, Ἀθήνα 1980.

Ὁ χριστιανὸς συγγραφέας Κώστας Ε. Τσιρόπουλος εἶναι γνωστὸς στὸν τόπο μας ἀπὸ τὸ δημιουργικὸ ἔργο του στὰ Γράμματά μας. Δοκιμογράφος, ποιητὴς καὶ μυθιστοριογράφος. Ἔργα του: «Λόγος περὶ τῶν παθῶν», «Ἡ Ἑλλάδα ὡς πρόβλημα», «Αὐτοψία τῆς ἐποχῆς», «Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀνθρώπου», «Ἐγκαυστική», «Τὰ φαντάσματα», «Μακρυνὸ μοναχικὸ φεγγάρι», «Ὁ κυνηγὸς καὶ τ' ἀγρίμια» κ.ά. Τιμήθηκε ἐπάξια μὲ τὸ Α' κρατικὸ βραβεῖο Μυθιστορημάτων. Εἶναι διευθυντὴς καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ὑψηλῆς στάθμης γνωστοῦ περιοδικοῦ «Εὐθύνη».

Τὸ βιβλίο τοῦ Τσιρόπουλου «Ρομανικὴ Ζωγραφικὴ - Βυζαντινὴ Ζωγραφικὴ» εἶναι ἐπιστημονικὴ μελέτη κύρους. Ἐνδιαφέρει ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες γιὰτὶ ἐξετάζει τίς σχέσεις τῆς Βυζαντινῆς μὲ τὴν Ρομανικὴ Ἀγιογραφία (11ος-13ος αἰώνας) στὸν χῶρο τῆς Ἰσπανίας. Στὴ συνέχεια καθορίζει μὲ συγκριτικὸ ἔλεγχο τίς ἐπιδράσεις τῆς μοναδικῆς Βυζαντινῆς Τέχνης στὴν διαμόρφωση τοῦ αἰσθητικοῦ θρησκευτικοῦ κλίματος τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης στὸν Μεσαίωνα.

Μιά παρένθεση στὸν ὄρο «ρομανικὸ» εἶναι χρήσιμη. Τὸ Βυζάντιο τὸν 15ο αἰώνα διατήρησε γιὰ τὴ Δύση τὴν ὀνομασία «Ρομανία». Ἡ ρομανικὴ τέχνη χαρακτηρίζει τὴν τέχνη ποῦ ἀναπτύχθηκε στὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Εὐρώπη κυρίως, σὲ χρονικὴ διάρκεια τριῶν σχεδὸν αἰώνων, ἀνάμεσα στὸ 1000 καὶ στὸ 1300 μ.Χ. Ἀναφέρεται στὴν ἀρχιτεκτονικὴ, τὴ ζωγραφικὴ, τὴν γλυπτικὴ...».

Ὁ συγγραφέας κλιμακώνει τὴ μελέτη του σὲ ἑννέα κεφάλαια: 1) Ὁ ὄρος «Ρομα-

νικός». 2) Το έτος 1000. 3) Το πρόβλημα της καταγωγής της Ισπανικής Ρομανικής ζωγραφικής. 4) Ισπανία και Βυζαντινός κόσμος. 5) Αισθητικές σχέσεις Βυζαντινής και Ρομανικής ζωγραφικής. 6) Αισθητική διερεύνηση της Ρομανικής Άγιογραφίας της Ισπανίας. 7) Εικονογραφικός χαρακτηρισμός της Ρομανικής ζωγραφικής της Ισπανίας. 8) Τα σημαντικότερα θέματα της Ρομανικής Ισπανικής τοιχογραφίας. 9) Σχόλια στις Ρομανικές τοιχογραφίες. Συμπεράσματα Conclusion. Βιβλιογραφία. Πίνακες. Κατάλογος πινάκων. List of illustrations.

Επιστημονική γνώση, αισθητική καλλιέργεια, ζωντανή πίστη στο Θεό και τις διαχρονικές αξίες, πίστη στην Έλληνική παράδοση, μόχθος και πάθος πολύ, πάθος για άξιοπρεπεια και ήθικη ποιότητα του σύγχρονου Έλληνα, καθμός για την ούσιαστική προκοπή του τόπου μας, όλα μαζί, σε ζωντανά σχήματα, έδωσαν με άναπη τὰ χέσια και μάς πρόσφεραν τὸ λαυρὸ βιβλίο «Ρομανική ζωγραφική — Βυζαντινή ζωγραφική» του Κώστα Ε. Τσιροπούλου. Είναι τὸ πρῶτο ἔργο στην διεθνή βιβλιογραφία. Ἐνδιαφέρει τὸν καθένα μας, ἰδιαίτερα τοὺς πιστοὺς σὴν παράδοση, σὲ ρίζες μας.

Ὁ συγγραφέας ἀφιερώνει τὸ βιβλίο του «Σ' Ἐκείνη πού με ἀνάπη και θυσία ἔθρεψε τὸ βιβλίο αὐτὸ τὴν Μητέρα μου Ἐλένη Ε. Τσιροπούλου μνήμη κι' ἀγάπη».

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

Ι. Μ. Χατζηφώτης: Ὁ Καραγκιόζης Φτωχοπρόδρομος, Ἀθήνα, 1980.

Ἡ ἐπίνοση τοῦ Ι. Μ. Χατζηφώτη νὰ χρησιμοποιήσει φτωχοπροδρομικοὺς στίχους και νὰ φτιάξει ἕνα ἔργο σκιῶν με τίτλο «Ὁ Καραγκιόζης Φτωχοπρόδρομος» δὲν πρέπει νὰ κριθεῖ μόνο σὰν φιλολογικὴ ἀπόπειρα νὰ βρεῖ πρόδρομους τοῦ Ἑλληνικοῦ καραγκιόζη στὰ βυζαντινὰ χρόνια. Προσωπικὰ τὸ κοίταξα και σὰν λογοτεχνία πού πήρε τὰ δάνεια και τὰ ἔστρωσε με τέτοιο τρόπο ὡστε νὰ φτάσει σὲ θεατρικὸ ἀποτέλεσμα. Φαντάζομαι τί ἀπήχηση θᾶχε τὸ ἔργο ὅταν παιζόταν στὸ μπερντέ (στὴν Κύπρο λέγαμε συνήθως στὸ «σεντόνι») ἀφοῦ ἡ φωνὴ τοῦ Καραγκιοζοπαίχτη, ἡ φιογούρα, τὸ τραγούδι και ἡ κίνηση κρατᾶνε τὸ περισσότερο βάρος. Ὅτι και σὴν περίπτωση τοῦ λογοτεχνήματος, ἡ φιλολογία ἔχει πολὺ λόγο δὲν ἀμφισβητεῖται. Ὅμως ὁ ἐνήλικας τὸ χαίρεται.

Ὅστόσο ἡ ἀξία τοῦ βιβλίου αὐτοῦ δὲν εἶναι μόνο ἡ λιγασέλιδη κωμωδία σκιῶν. με τὲς σχετικὲς (φιλολογικὲς πιά, παραπομπὲς στὰ φτωχοπροδρομικὰ ποιήματα). Πολὺ διαφωτιστικὸ εἶναι τὸ κείμενο «Ἡ βυζαντινὴ καταγωγὴ, ἡ γέννηση και ἡ διαμόρφωση τοῦ ρωμῆϊκου Καραγκιόζη». Σ' αὐτὸ κρίνονται με ἀποδοχὴ ἢ ἀπόρριψη οἱ γνώμες ἐρευνη-

τῶν πάνω στὸ θέμα Καραγκιόζης και γίνονται οἱ συσχετισμοὶ με πτωχοπροδρομικὰ ποιήματα γιὰ νὰ φανοῦν ἀρκετεῖς, προπαντὸς βασικὲς ὁμοιότητες Πτωχοδρόμου και Καραγκιόζη, σὰν π.χ. ἡ φτώχεια, ἡ πεῖνα κλπ. Ἐπίσης σχολιάζονται και ὁ ἐξελληνισμὸς τοῦ τουρκικοῦ Καραγκιόζη στὰ κέντρα τότε τῆς Ἑλλάδας, τὰ Γιάννενα και τὴν Πάτρα. Σὲ ἄλλο κεφάλαιο, σὲ ἐπίμετρο, ἀνθολογοῦνται τέσσερα κείμενα πού μιλᾶνε γιὰ τὴν ἐλληνικότητα τοῦ Καραγκιόζη (Κόντογλου, Σκαρίμπας, Ἐγγονόπουλος, Προκοπίου). Βιβλιογραφία και εὔρετῆριο συμπληρώνουν τὰ κείμενα.

Ἐπιπλέον ἡ ἔκδοση παρουσιάζει κι' ἕνα θαυμάσιο φωτογραφικὸ ἄλμπουμ με φιογούρες ἀπὸ τὸ θέατρο τῶν σκιῶν πού φτιάξαν γνωστοὶ καλλιτέχνες (Μίνως Ἀργυρός, Τάσος και ἄλλοι ζωγράφοι) με φωτογραφίες καραγκιοζοπαίχτῶν.

Ἡ ἐργασία αὐτὴ τοῦ Ι. Μ. Χατζηφώτη, πολὺ διαφωτιστικὴ, πλουτίζει τὸ πάντοτε φλόγον αὐτὸ θέμα τοῦ «Θεάτρου Σκιῶν» και σὲ ὀδηγεῖ σὲ μερικὲς σκέψεις — γιὰτὶ ὄχι και πρακτικὲς; Π.χ. γιὰτὶ νὰ χρησιμοποιεῖται στὸ Νηπιαγωγεῖο τὸ κουκλοθέατρο και ὄχι τὸ «Θέατρο Σκιῶν» πού εἶναι πιὸ κοντὰ σὴν παράδοσή μας;

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ

Ἐξαιρετικὴ σὲ χαρακτηρισμοὺς ἡ ὁμιλία τοῦ Πάτροκλου Σταύρου, γιὰ τὸν ἀείμνηστο Ἐθνάρχη Μακάριο, κείμενο κλάσσο στὸ εἶδος τῆς προσωπογραφίας. Δόθηκε στὸ Φιλολογικὸ Μνημόσυνο τοῦ Ἐθνάρχη στίς 19.1.1981. Ἀποκορύφωμα ἡ φράση: «... Ἦταν Ἄνθρωπος, ἄνθρωπος «χαρίεις»...» Δὲ νομιζω νὰ ὑπάρχει ἄτομο, και πολιτικὰ ἐχθρικὸ ἀκόμα, πού νὰ μὴ τοῦ ἀναγνωρίζει αὐτὸ τὸ «χαρίεις». — Ἡ Ἑθνικὴ Ἐταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Κύπρου ἱδρύσε Κλάδο Παιδικῆς Λογοτεχνίας γιὰ ὅσους λογοτέχνες ἐξχωριστὰ ἐνδιαφέρονται γιὰ συγγραφή παιδικῶν βιβλίων. Με αὐτὸ τὸν τρόπο σκοπεύει νὰ προωθήσει τὸ παιδικὸ βιβλίο, δημιουργώντας βοηθητικὲς εὐκαιρίες και κίνητρα. Ἐλπίζουμε πὼς ἡ πρόθεση αὐτὴ θὰ βρεῖ τὴν δεῦσα ὑποστήριξη. — Πολὺ καταποτιστικὴ ὑπῆρξε ἡ πολὺ γλαφυρὴ ὁμιλία τῆς Λίας Χατζοπούλου—Καραβία στὰ ἐγκαίνια τῆς ἔκθεσης «Ἐλληνικοῦ Βιβλίου». Βέβαια σὴν ἔκθεση ἀντιπροσωπεύονταν ἐκδόσεις μόνο τῆς «Ἐταιρείας Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν». Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ φανεῖ ἡ ἐκδοτικὴ ποιότητα και νὰ γίνει και κάποια γνωριμία, ἰδίως με τὰ νέα ὄνματα. Τὴν ἔκθεση διοργάνωσε ἡ «Ἐνωση Λογοτεχνῶν Κύπρου» και τέλεσε τὰ ἐγκαίνιά της ὁ Ὑπουργ-

γός Παιδείας κ. Νίκος Κονομής, ό όποίος τόνησε τή σημασία τής άλληλογνωριμίας και συσφίξεως δεσμών Κυπρίων και Έλλαδιτών λογοτεχνών. — Σύμφωνα με τόν έτήσιο άπολογισμό του προέδρου του «Ε λ λ η ν ι κ ο υ Π ν ε υ μ α τ ι κ ο υ Ό μ ί λ ο υ Κύπρου» κ. Κ. Χρυσάνθη Ό Όμιλος δένειμε δωρεάν 814 εκδόσεις του κατά τό 1980 και πραγματοποίησε: α) Έκδήλωση «Μνήμης Παλαμά» με όμιλίες τών Κ. Χρυσάνθη, Γ. Προδρόμου και Λουλλούς Συμεωνίδου, β) Τρεις συγκεντρώσεις γιά κριτική παρουσίαση βιβλίων, γ) Μιά συνειστίση με όμιλητή τόν Γενικό Είσαγγελέα κ. Κρ. Τοναρίτη με θέμα τήν «Πνευματική ιδιοκτησία», δ) κυκλοφόρησε «Άνθολόγιο όπό τήν ποίηση Κωστή Παλαμά», που έκαμε ό Γ. Προδρόμου και χρηματοδότησαν οι κ.κ. Χρ. Ζαχαράκης, πρέσβης τής Ελλάδος, Μιχ. Κυθρεώτης και ό Όμιλος, ε) άνοιξε τήν Πινακοθήκη του με Κυπρίους ζωγράφους και άλλα. — Εκτιμούμε τήν άπασχόληση του Νίκου Παναγιώτου με βιβλιογραφίσεις και άποδελτιώσεις. Τό έργο είναι πολύ χρήσιμο γιά τήν κυπριακή φιλολογία που στερείται τέτοιων βοηθημάτων. Έργο άχαρο, κουραστικό ή βιβλιογράφηση, αλλά άξίζει τόν κόπο να νιώθεισ πώς άνοιγεις δρόμους κοντά σε πολύ λίγους άλλους. Χαρακτηριστικό τής εργασίας αυτής του Παναγιώτου είναι ή προσοχή και ή πλήρης πληροφορία. — Ό Νίκος Νικολαΐδης, που ίδρυσε τό Θεατρικό Μουσείο και Βιβλιοθήκη και ό Νεόφυτος Παπαμιτιάδης δώρισαν στην έφημερίδα «Ό Φιλελεύθερος» τόμους τής έφημερίδας αυτής μετá τήν καταστροφή από πυρκαγιά τών τυπογραφείων και άποθηκών τής. Πραγματική πνευματική χειρονομία ή δωρεά αυτή. Άξίζει να έπιοσημανθεί.

ΓΕΝΙΚΑ

Στό «Ελεύθερο Πνεύμα» (άρ. 38) δημοσιεύεται κείμενο του Άντρέα Όνουφρίου με τίτλο «Συνάντηση σε ρε μείζον» (Κύπρος — Προσφυγιά). — Ό Τίτος Ξηρέλλης σύνθεσε τό «Η μάνα του άγνωσμένου» σε στίχους Ιάνθης Θεοχαρίδου. — Στην «Εύθύνη» (άρ. 108) δημοσιεύονται κείμενα τών Μιχ. Ι. Μαραθεύτη και Κώστα Μιχαηλίδη. — Στό «Μελέτες» (άρ. 11) δημοσιεύονται ποιήματα του Ξάνθου Λυσιάτη, κείμενο του Νίκου Σ. Νικολαΐδη γιά τό θέατρο στην Κύπρο κατά τήν άρχαιότητα, άρθρο του Περ. Παπαβασιλείου γιά τή θεατρική συλλογή του Ν. Νικολαΐδη και μία κριτική του Βασ. Κουτσιμπέλα γιά τό ένα σμάρι χελιδόνια» του Ξ. Λυσιάτη. — Στην «Εύθύνη» (άρ. 109) δημοσιεύεται μελέτημα του Κυρ. Πλησή. — Στην «Πειραική — Πατραϊκή» (άρ. 192) ό Π.

Φλώρος κρίνει τό βιβλίο «Κυπριακοί Άντίλαλοι» του Ίακ. Ρωσσίδη. — Στό περιοδικό «Σταθμοί» (άρ. 61) ό Γ. Πολιτάρχης γράφει γιά τόν Άντη Περνάρη. — Στόν Έτόμο του βιβλίου «Μνήμη Σουλίου» που έπιμελείται ό Βασίλης Κρασίτης άναδημοσιεύεται ποίημα του Κ. Χρυσάνθη «Στά βορειοηπειρώτικα βουνά». — Στην έκδοση (γο έκδ.) «Τής λευτεριάς...» του Βασ. Κρασίτη, που έξιστορεί τά τών Ίωαννίνων άνθολογείται ποίημα του Πολ. Άχ. Κυπριανίδη (που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Έλλάς» 1913) με τίτλο «Στής Κύπρου τόν ήρωα Χριστόδουλον Σώζον. — Στό περιοδικό «Ίκαριακά» (άρ. 17) δημοσιεύεται ένα κείμενο του Κ. Χρυσάνθη «Τέσσερις μέρες στην Ίκαρία». Στό ίδιο τεύχος ό Άργ. Μανιώτης γράφει τά πορίσματα από τό «Έκτο Διεθνές Συμπόσιο Αίγαίου» και τονίζει τή συμμετοχή σ' αυτό τών Κυπρίων Κώστα Χατζημάλη, Κ. Χρυσάνθη και Κ. Χατζηστεφάνου.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Τό Σχολείο και τό Σπίτι (Άθήνα) άρ. 228, 229. — Bookbird (Βιέννη) 4/1980. — Στερεά Έλλάς (Ν. Φιλαδέλφεια) άρ. 138. — Ναυτική Έλλάς (Άθήνα) άρ. 567. — Νέα Έποχή (Λευκωσία) άρ. 145. — Νέα Σκέψη (Άθήνα) άρ. 214. — Φύση και Ζωή (Άθήνα) Φθν. '80. — Δελτίο Όμίλου Παιδαγωγικών Έρευνών Κύπρου (Λευκωσία), άρ. 35/3δ. — Έλεύθερο Πνεύμα (Γιάννενα) άρ. 38. — Εύθύνη (Άθήνα) άρ. 108, 109. — Μελέτες (Θεσσαλονίκη) άρ. 11. — Αίολικά Γράμματα (Καλλιθέα) άρ. 59. — Ορθόδοξη Παρουσία (Λεμεσός) Γεν. '81. — Πολιτική Άμυνα (Λευκωσία) άρ. 2. — Δωδέκατη Όρα (Άθήνα) άρ. 33. — Φυσική Ύγιεινή (Πέρα Πεδί) άρ. 39. — Πειραική — Πατραϊκή (Άθήνα) 192. — Σύγχρονη Σκέψη (Άθήνα) άρ. 51.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Γιάννης Μπαρπαγιάννης Προσήλιος: Η φλογέρα του Ταυγετου, Πειραιάς, 1980.

Ι. Μ. Χατζηφώτης: Η Παναγία μας στη σύγχρονη Έλληνική ποίηση (άνατ.). Μάρως Κουσιόππα: Μαχρίτα, Λάρνακα, 1980.

Άντρέα Κερένη: Άκροάματα, Πρέβεζα, 1979.

Χριστόφορου Κ. Κομποδάτου: Οι κανόνες τών Χριστουγέννων, Λονδίνο, 1980.

Ρόης Παπαγγέλου: Έρημος, Άθήνα, 1981.

Πάνου Ν. Παναγιωτού-
νη: Διόνυσος πάσων, Ἀθήνα, 1980.

Μοντερλάν (μετ. Παντ. Πρε-
βελάκη): Ὁ Καρδινάλιος τῆς Ἰσπανίας, Ἀ-
θήνα, 1980.

Μάγια Δρόσου: Χρυσή βρο-
χή, Ἀθήνα, 1980.

Ἀντιγόνης Μεταξά: Ἡ
πρώτη ἐγκυκλοπαίδεια τσέπης, τόμ. 1ος.

Μητσός Κατσίνης: Κα-
λημέρα στρατιώτη, Ἀθήνα, 1980.

Ι. Μ. Χατζηφώτης: Ὁ Καραγκιό-
ζης Φτωχοπρόδρομος, Ἀθήνα, 1981.

Τίτου Μπάτη: Γραφή 65, Κύ-
προς, 1980.

Μιχ. Πασιαρδῆ: Πέντε ὑ-
κλοι, Κύπρος, 1981.

G. K. Neokleous: Cyprus — EEC
Associations Agreement, Nicosia - Cyprus, 1980

Ἡλία Γεωργίου: Γελόκλα-
μαν, Λευκωσία, 1980.

Μιχ. Κοσμόπουλος: Πε-
ρικλῆς, Ἀθήνα, 1979.

Ἀπ. Ι. Πάσχου: Ἀποτιμήσεις
ὑγείας, 1980.

Γ. Φιλίππου Πιερίδης:
Δύο παράλληλα θέματα λόγου, Λευκωσία,
1980.

Ἐάνθου Λυσιώτη: Προσευ-
χές, Κύπρος, 1981.

C. T. Tornaritis: The right to
silence, Nicosia, 1981.

C. T. Tornaritis: The role of
political parties in the modern state with
special reference to the Republic of Cyprus.

Βασ. Κρασίτη: Τῆς λευτεριάς,
Ἀθήνα, 1980.

Βασ. Κρασίτη (ἐπιμ.): Μνή-
μη Σουλίου, τόμ. Ε', Ἀθήνα, 1980.

Ρούλα Παπαδημητρίου:
Στὴ δοξασμένη τῆς Μακεδονίας ὥρα..., Θεσ-
σαλονίκη, 1980.

Θανάση Παπαθανασό-
πουλου: Ἄλκηστη ἢ τόνειρο τῆς Κυ-
ριακῆς, Ἀθήνα, 1981.

Γεωργίου Πετούση: Ἐ-
νόραση, Κύπρος, 1980.

Κ. Χρυσάνθη: Ἀπὸ τίς ἀφηγή-
σεις ἑνὸς Κύπριου Αἰχμάλωτου, Λευκωσία,
1980.

Σπ. Κοκκίνη: Ὁ καμμένος κῆπος,
Ἀθήνα 1980.

Πέτρου Γλέζου: Τὰξιδι στὰ περα-
σμένα, Ἀθήνα.

Ἡρίνα: Κραυγὴ μὲς τὴν ἀνταύ-
γεια, Ἀθήνα, 1980.

Rupert Brooke (μετ. Δημ. Χατζη-
χαμπῆς): Ἐκλογή ἀπὸ τὰ ποιήματα καὶ τὰ
γράμματα, Βαρῶσι (Σκάλα) 1980.

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΣΕΠΗΣ

ΤΗΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑ

Ἀπὸ τίς ἐκδόσεις «ΑΛΦΑ - ΦΙ» κυκλοφόρησε ὁ δεῦτερος ἐβδο-
μαδιαῖος τόμος (ΑΣ - ΔΙ) τῆς Νέας Ἐγκυκλοπαίδειας τοῦ παιδιοῦ,
τῆς Ἀντιγόνης Μεταξά (βραβεῖο Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).

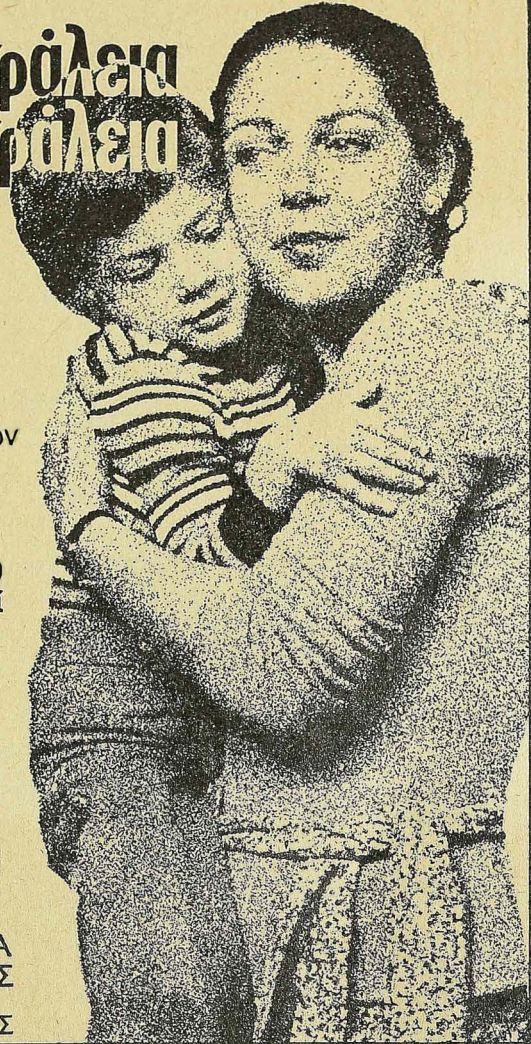
Ἡ νέα ἐκδοση, μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Κώστα Κροντηρά καὶ τῆς
Λήδας Κροντηρά, ποὺ συμπίπτει μὲ τὴ συμπλήρωση δέκα χρόνων
ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς θείας Λένας, θὰ ὀλοκληρωθεῖ σὲ 13 ἐβδομαδιαίους
τόμους, ποὺ θὰ κυκλοφοροῦν κάθε Πέμπτη, τῶν 160 σελίδων περι-
που, καθένας στὴν τιμὴ τῶν 100 δρχ. κατὰ τόμο.

ΓΕΝΙΚΕΣ
ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ
ΚΥΠΡΟΥ

...η πρώτη ασφάλεια η σίγουρη ασφάλεια

- Ζωής
- Πυρός
- Θαλάσσης
- Προσωπικών ατυχημάτων
- Εύθυνης έργοδότης
- Σχέδιο ιατρικών υπηρεσιών
- Κλοπής
- Άστικής ευθύνης
- Θραύσεως υάλων
- Πίστωσης (fidelity guarantee)
- Μεταφοράς χρημάτων και χρημάτων σε χρηματοκιβώτια

30

ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΣΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ Σ'ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ
Λυκούργου 24 Τ.Κ. 1668
Λευκωσία Τηλ. 021-72193/5

ΜΕΛΟΣ
ΤΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΟΣ
ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Τρεῖς γενεές παιδιῶν
σ' ὄλο τὸν κόσμο
μεγάλωσαν με
παιδικές τροφές

FARLEY'S

Τὰ συστατικά τους παραμένουν
πάντα τὰ ἴδια καὶ εἶναι τόσο θρεπτικά!

Τὰ **FARLEY'S** παραμένουν ἐπίσης
οἱ πιὸ δημοφιλεῖς παιδικές τροφές
στὴν Ἀγγλίαν.

Περιέχουν πάντοτε τὰ καλύτερα συστα-
τικά: Σιτάλευρο, ζάχαρη καὶ φυτικὸν
λάδι.

Δὲν περιέχουν ἄλας στὸ ὁποῖον μερικὰ
παιδιά εἶναι ἀλλεργικά. Εἶναι ἐμπλουτι-
σμένα με κάλσιουμ γιὰ δυνατὰ ὀστά καὶ
δόντια, σίδηρον γιὰ ὑγιές αἷμα ὡς καὶ
βιταμίνες γιὰ ὑγιή ἀνάπτυξη.

Internationally acknowledged
to be the finest King Size cigarette
in the world

dunhill

London Paris New York

THE MOST DISTINGUISHED TOBACCO HOUSE IN THE WORLD

© 1961 DUNHILL

ΜΠΥΡΑ
ΚΕΟ
Η ΜΠΥΡΑ
ΣΑΣ

